

PISANII

S
Â
N
G
E
O
R
Z
E
N
E

*Thank you all for
the greetings I
have received. ❤️*

**ALEXANDRU
GROSS GRINDVOLL**

SPIRITUALITATE, ISTORIE ȘI TRADIȚIE LOCALĂ

ANUL IX, NR. 2(90), FEBRUARIE 2020

Fam. Grindvoll

PISANII SÂNGEORZENE

Revistă de spiritualitate, istorie și tradiție locală

Fondatori: profesor **FLORIN HODOROGA**
teolog **ALEXANDRU DĂRĂBAN**

REDACTIA: Casa de Cultură Sângeorz-Băi, str. Republicii nr.33,
jud. Bistrița-Năsăud; E-mail: florin.hodoroga@gmail.com
Jucu, str. Jucu-Herghelie nr. 67, jud. Cluj; E-mail: adaraban17@yahoo.ro;
aldaraban57@gmail.com

TEHNOREDACTARE: Alexandru Dărăban

Revista poate fi citită pe rețeaua de internet la adresele:

<https://independent.academia.edu/DarabanAlexandru>

<http://en.calameo.com/accounts/3280504>

<https://pisaniisang.wordpress.com>

Coperta 1: Alexandru Gross Grindvoll

Coperta 2: Familia Grindvoll

Coperta 3: Alexandru Gross Grindvoll

Coperta 4: Alexandru Gross Grindvoll

Fotografiile celor 4 coperte provin din arhiva familiei (facebook)

Fotografiile din acest număr provin din cadrul Serviciului Județean al Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud (colecția fotografii), Facebook (Vicariatul greco-catolic Năsăud, Leon Prădan, Cornel Rusan, Iosif Ciunterei, Liceul „Solomon Haliță” Sângeorz-Băi, prof. Radu Cârțu), Centrul Cultural „Justin Sohorca” Sângeorz-Băi, colecția personală a artistului Maxim Dumitraș

PISANII SÂNGEORZENE
- Spiritualitate, Istorie și Tradiție -

ANUL IX, NR. 2(90), FEBRUARIE 2020

Cuprins

<u>CUPRINS</u>	5
<u>DESTINE ÎMPLINITE</u>	
MONICA HALASZI, <i>Tăcerea din spatele unei voci – Alexandru Gros Grindvoll</i>	6
<u>BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE</u>	
Corpul învățătoresc din Sângeorgiu.....	8
TEODOR TANCO, <i>Parohul greco-catolic Simeon Tanco</i>	9
PREOT SIMEON TANCO, <i>Din Parohia Greco-Catolică Sângeorgiul-Român</i>	11
Stațiunea Sângeorzului de altădată.....	13
DORIN DOLOGA, <i>Aspecte economice în Cercul Sângeorz în anul 1866</i>	14
<u>DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI – Publicistica</u>	
NICOLAE TRIFOIU, <i>Naturalistul și istoricul ardelean Artemiu Publiu Alexi, Anexe</i>	18
<i>Graz, în Februarie 1872</i>	20
<i>Transilvania țară nemțească</i>	25
<i>Dr. Artemiu Publiu Alexi – culegător de folclor</i>	28
<u>DR. LAURENȚIU OANEA - Din activitatea de parlamentar interbelic</u>	
<i>„Regna” în viața economică a graniței năsăudene</i>	37
<i>Ridicarea graniței năsăudene</i>	40
<u>DIN GRANIȚĂ</u>	
<i>Din districtul Năsăudului în februarie</i>	42
<i>Din Vicariatul Rodnei</i>	44
<i>Primatul muncii naționale la lucrările liniei ferate Ilva-Mică – Vatra-Dornei</i>	47
<u>RECENZII</u>	
DRD. MIHAI-OCTAVIAN GROZA, <i>Protopop Grigore Pletosu, vol. I, ediție îngrijită de Dan-Marius Goga, Maxim (Iuliu-Marius)</i>	50
PR. DR. MAXIM (IULIU-MARIUS), <i>Istoricul sebeșan Mihai-Octavian Groza, colaborator al monumentalei colecții „Construind Unirea cea Mare”</i>	53
<u>COMUNISM</u>	
ALEXANDRU DĂRĂBAN, <i>Locuitori din actualul județ Bistrița-Năsăud înaintați în centrul de triere al unităților de muncă în comuna Tudor Vladimirescu, județul Ilfov</i>	56

DESTINE ÎMPLINITE

Tăcerea din spatele unei voci - Alexandru Gros Grindvoll -

MONICA HALASZI

Mi-i amintesc. Îi vedeam adesea plimbându-se împreună. Erau cuplul cel mai fascinant din Sângeorzul copilăriei și adolescenței mele. Amintirea mea îi păstrează tineri și frumoși, comunicând într-un mod pe care îl consideram, atunci, nefiresc. Am aflat ulterior că erau surdo-muți și că acel mod nefiresc de comunicare reprezenta pentru ei firescul. Adesea mă întrebam cum poate fi o viață fără glas? O viață într-o semi tăcere în care semnele înlocuiesc declarația de dragoste, mărturisirea emoției, recunoașterea vinei. Nu am aflat niciodată.

Îmi amintesc de fiicele lor: Mariana și Geta. Mai mici decât mine, frumoase, inteligente și vorbărețe. Mi se părea atât de interesant contrastul între tăcerea părinților și voioșia fetelor! Mă întrebam cum a fost alintul lor, cum o fi să nu auzi povestea spusă de glasul mamei, cum o fi să nu auzi gluma rostită de glasul tatălui. Nu am aflat niciodată.

Și poate nu aș fi aflat niciodată nici de Alexandru, fiul Mariane Gros (căci da, despre familia Gros este vorba), dacă Mark Zuckerberg nu ar fi creat, în 2004, Facebook. Datorită acestei rețele, am regăsit-o, după ani, pe Mariana. Fericită, împlinită, cu o familie minunată, locuind undeva, departe, în Trondheim, Norvegia. Și adesea, postările ei îl aveau în centru pe Alexandru. Fiul Mariei debutase aproape la 12 ani în lumea muzicală, era considerat o speranță și înregistrate deja piese devenite populare pe Youtube. Tot din postările ei am aflat că Alexandru a devenit

MONICA HALASZI

membru al formației *Suite 16*, din 2014 până în 2017, foarte la modă în rândul adolescenților și că în aprilie 2017 a concertat la Festivalul Internațional de Film de la Beijing din China. Dar nu este totul. De nici o lună, în 25 ianuarie 2020, Alexandru a participat la semifinala regională pentru Eurovision Norvegia, cu melodia *Pink Jacket*. Nu s-a calificat în finală, dar nu asta contează și locul pe care este evident că îl ocupă în industria muzicală a țării sale.

Mariana Gros-Grindvoll mărturisește că Alexandru are un caracter deosebit, că este blând, empatic și carismatic, semănând mult cu tatăl ei și că în primii lui ani de viață nu adormea decât pe muzica Jessicăi Simpson. La doi ani, cânta în magazin și îi plăcea atenția pe care o primea, iar la șase ani, urmărind Eurovisionul la televizor, a fost fascinat de finlandezii de la *Lordi*, anunțând cu voce tare că își dorește să cânte și el pe o asemenea scenă. Totul este posibil, i-a răspuns Mariana, ca orice mamă care dorește să-și încurajeze copilul. L-a dus la ore de canto, apoi de la șapte ani la cursuri de pian, l-a învățat câteva acorduri de chitară (pe care la rândul ei le învățase în adolescență, împrumutând chitara de la familia Mihăilă) și a rămas surprinsă că în două săptămâni Alexandru a învățat ceea ce ei i-a luat un an întreg. Mai mult, Alexandru a învățat singur să cânte la tobe.

Ascultându-l de atâtea ori cântând, nu am putut să nu mă gândesc la părinții Mariane și să îmi spun că există totuși o lege a compensației, că Dumnezeu are un plan pentru fiecare dintre noi. Și că dacă bunicii lui Alexandru nu au primit darul de a vorbi, este ca, peste zeci de ani, undeva, lângă Marea Nordului, nepotul lor să cânte întregii lumi. Tăcerea lor este în spatele vocii lui.

BISERICĂ, ȘCOALĂ, SOCIETATE

CORPUL ÎNVĂȚĂTORESC DIN SÂNGEORGIU

- Anul școlar 1872/1873 -

Numele și prenumele	A propus	Suma orelor pe săptămână
Mihaiu Domide, învățător ordinar în clasa a IV-a	Afară de religione toate obiectele literare	25
Ștefan Utalea, învățător ordinar în clasa a III-a	Afară de religione toate obiectele literare	25
Eremia Șorobetea, învățător ordinar în clasa a II-a	Afară de religione toate obiectele literare	25
Bartolomeu Șorobetea, învățător ordinar în clasa I	Afară de religione toate obiectele literare	25
Simeon Tanco, catihet greco-catolic	Religiunea în clasele III și IV	6
Nicolae Georgiția, catihet greco-catolic	Religiunea în clasele II și I	6

Numărul școlărilor și școlărițelor de la Școala trivială din Sângeorgiu

- Anul școlar 1872/1873¹ -

Triviale de in S. Georgiu	I. a)	47	47	--	--	--	47	--	--	--	47	1	46	--	--	--	--	--
	I. b)	80	80	--	--	--	80	--	--	--	80	40	40	--	--	--	--	--
	II.	29	29	--	--	--	29	--	--	--	29	5	24	--	9	12	3	24
	III.	26	26	--	--	--	26	--	--	--	26	3	23	--	8	12	3	23
	Sum'a	182	182	--	--	--	182	--	--	--	182	49	133	--	17	24	6	47

¹ A patra programă de la gimnaziul public superior românesc (grăniceresc) greco-catolic din Năsăud pe anul școlastic 1872/1873, Bistrița, 1873, pp. 46-48.

Parohul greco-catolic SIMEON TANCO

- Catehetul școlii triviale din Sângeorz -

TEODOR TANCO¹

Sunt multe nume care s-au impus în planul realizărilor social-culturale chiar dacă n-au făcut parte din organele conducătoare, stând în mijlocul poporului și promovând cu cuvântul și fapta spiritul înnoitor al vremurilor ce le trăim. E și cazul parohului Simeon Tanco din Sângeorz, care a fost prezent în marile frământări și evenimente ale grănicerimii din ținutul Năsăudului; începând din 1848 și până spre sfârșitul veacului.

Originar din Monor, născut în 18 mai 1822, fără a avea date amănunțite asupra biografiei lui, sigur a fost din familia locotenentului Petru Tanco, frați sau veri. În Sângeorz a funcționat o foarte lungă perioadă a carierei sale, dacă nu cumva în exclusivitate aici. Anuarele liceului din Năsăud îi consemna prezența în corpul didactic în calitate de catehet al școlii triviale între 1871-1881; decedând în 27 august 1881. După el având aceeași funcție din anul următor Silviu Sohorca.

Importante rămân în activitatea și strâns legate de viața lui două fapte.

Angajată comunitatea grănicerească în durarea construcțiilor de interes public, fiind Sângeorzul și una din localitățile fruntașe și vizitate de lume multă pentru renumitele „scalde”, numele răspândindu-i nu numai în Transilvania, s-a hotărât edificarea unei biserici, în timpul cât a fost preot Simeon Tanco. În istoricul instituției pus sub ochii vizitatorilor se spune: „Acest sfânt lăcaș cu hramul *Sfântul Nicolae* din Sângeorz-Băi a fost ridicat între anii 1875-1882 din piatră și cărămidă prin contribuția credincioșilor sub conducerea preotului Simeon Tanco. Biserica s-a executat după planul arhitecților Phillip Lindorfer și Alexandru Baro din Bistrița, elaborat în anul 1869. Meșterul executant Carl Cramer...”.

S-a mai spus și cu alte prilejuri că Simeon Tanco a fost om înstărit, la nivelul la care erau cei din breaslă și probabil datorită și diligenței sale gospodărești. El nu a avut copii și a ajutat material doi nepoți pe când se aflau în școli. Nu numai la atât se rezumă generozitatea lui. Căci întreg avutul său a fost transformat într-o operă a acțiunii luministe prin constituirea fundațiunii care-i purta numele. Nu cunoaștem data constituirii, nici a duratei, dar se presupune că a avut capital mare. Spre deosebire de aceea a altui monorean, „Fundațiunea Petru Puiu” din 1873, a cărei pu-

¹ Teodor Tanco, *Virtus Romana Rediviva*, vol. II – *Urme peste veacuri*, Bistrița, 1974, pp. 232-234.

TEODOR TANCO

blicitate era făcută permanent în anuarul liceului, aceasta a fost pusă sub patronajul Fondurilor grănicerești și unul din concursuri consemnat în săptămânalul „Revista Bistriței”, nr. 28/24 iulie 1909, evidențiază aspecte ale regulamentului: „Publicare de concurs la stipendie școlare! Ecriem concurs la următoarele stipendie vacante pe anul școlar 1909/1910 din fundația „Simeon Tanco” – 1) opt stipendie anuale de câte 50 coroane pentru elevi de la școlăle elementare și 2) un stipendiu anual de 800 coroane pentru un academic. În sensul testamentului fundamental la stipendiile au să participe înainte de toate rudeniile fundatorului până la al 8-lea grad, așa cât gradul prim eschide gradurile următoare însă și rudeniile fundatorului numai în cazul acela vor participa, dacă vor avea purtare morală bună și calcul îndestulător. În caz că nu s-ar afla rudeniile de a fundatorului preste tot ori cu condițiunile prescise atunci stipendiile au să se împărțească la fii ai națiunii române, dar nu mai la cari vor fi cu purtare morală bună și cu calcul eminent. Concurenții cari sunt de a fundatorului sunt datori să dovedească descendința lor de la fundatore și progresul de școală făcut în anul trecut școlar. Ceialți concurenți au să alătore la suplica de concurs următoarele testimoane: carte de botez, testimoniu medical și testimoniu de avere. Cererile de concurs trebuie înaintate la comisiunea administratoare de fondurile centrali școlari și de stipendie din districtul Năsăudului în Năsăud cel mult până la 10 august anul curent. De la comisiunea administratoare. Președinte, ss. dr. Demetriu Ciuta, secretar ss. Dr. Nestor Șimon”.

Iată generozitatea și patriotismul unui document autentic!

Din Parohia Greco-Catolică Sângeorgiul-Român

Preot Simion Tanco

Mărit Ordinariat Episcopesc!
Prea Venerat S. Consistoriu

Pre cât de greu ne-a fost până ce am dedus lucrul acolo, că se puneau piatra fundamentală a bisericii noi, ce s-a edificat deja în opidul nostru Sângeorgiu, pre cât de mari ne erau îngrijirile pentru puțința de a duce în bun sfârșit acest lucru mare împreună cu mari spese în aceste timpuri grele și vitrege; - pre atât de mult ne tresaltă acuma inima în bucurie văzând că ostenele puse la început și continuate în tot decursul zidirii, că sacrificiile de tot felul a populațiunii, sunt încununate de un efect bun, de rezultate îmbucurătoare, având într-adevăr o biserică corespunzătoare timpului și populațiunii numeroase de aici. Biserica nouă edificată în Sângeorgiu este aproape gata de sfințire. Pe din afară e dus lucrul totalmente în sfârșit, iar pe dinlăuntru decât ridicarea corului, padimentarea și așezarea ornamentelor interne. Un lucru este încă de văzut în sfârșit, care ne vâd iaste multe ostenele. Acela este nivelarea sau planizarea terenului de pe lângă biserică nouă, fiind multe afundături, dâmburi și gropi, folosite la stingerea varului întrebuințat la zidire. Tot pe acest teren ce trebuie regulat și planizat stă și biserică veche din piatră.

Voind ca acest teren și cimitirul totodată să fie într-un tot regulat și îngrădit pe când va fi sfințirea bisericii noi, ar fi de o necesitate imperativă spargerea vechii biserici.

De aceea rugarea fierbinte ce o îndreptăm Măritului Ordinariat Diecezan cu astă ocaziune e: dispensarea de a dărâma vechea biserică, darea unei instrucțiuni în astă privință și dispunerea, respectiv delegarea ca sfintele relicve (moaște) să se transpună în biserică de peste apă de unde se vor readuce în cea nouă cu ocaziunea sfințirii.

Cauzele care ne îndeamnă la această umilită rugare și la cea mai scurtă ei rezolvare, sunt:

1. Că acea biserică veche tot va trebui odată să se spargă.
2. Comisiunea aleasă pentru purtarea tuturor agendelor într-un edificarea bisericii noi încă și-a dat învoirea la asta, precum arată decizia ei aici alăturat; iar urgența cea mai mare într-un spargerea vechii biserici rezultă.
3. Din opiniunea inginerului dr. Mazanek, care fiind inspectorul clădirii, în un protocol luat în 29 aprilie a. c. în Comisiunea bisericii, stăruiește mult pentru dă-

PREOT SIMION TANCO

râmarea bisericii vechi. Un extras din acest protocol în copia fidelă privitor la spargerea vechii biserici se sușterne în B. În punctul 12 își bazează opiniunea asupra spargerii repentine a bisericii vechi pe următoarele considerente:

a) Materialul de piatră din vechea biserică se va folosi la murii ce-o să se facă la înconjurarea bisericii celei noi, cât și la pardosirea acesteia jur-împrejur.

b) Cu aceasta se cruță poporațiunea de la procurarea unui material nou, care mult a apăsât umerii acestei poporațiuni până în prezent; și de aceea ar fi cu mult mai cu scop a se sparge acuma biserica veche, - când se încep lucrurile de câmp și poporul cu mare greu ar putea aduna acest material de lipsă spre scopul atins; pe când cel din vechea biserică a adunat gata.

c) Regularea și planizarea terenului de pe lângă biserică nouă ar fi mai cu scop a se face acuma ca să fie gata totul pe la sfințire.

d) Cu spargerea bisericii vechi se va isca pulbere mare, care oricum nu se va lipi numai de pereții bisericii noi, dar va străbate și înlăuntrul bisericii noi și mai târziu ar fi dăunoadă pentru ornamentele interne a bisericii, care încă nu sunt așezate; și această daună se va evita dacă biserica veche se va sparge acuma până ce perceptorii de lucru lucrători sunt încă de față și la contragerea unei sau altei daune, o ar repara numaidecât.

e) În urmă prin dărâmarea vechii biserici toate lucrurile ținătoare de noua biserică s-ar fini încă înainte de sfințire și după aceasta nu ar fi de lucrat nimic fiind un tot simetric și frumos.

Acestea ar fi unele din vederile și motivele domnului inginer și inspector de clădire, căroră noi încă aderăm cu toată inima.

Repetăm dară umilita noastră rugare despre dispensarea de a se sparge biserica veche; despre darea unei instrucțiuni ținând în dărâmarea ei, precum și despre delegarea de a conduce relicvele în biserica de peste apă până la sfințire, cum e și părerea inginerului.

Încât cu privire la lucrurile sacre din vechea biserică: icoane, iconostasul etc., cugetăm a se așeza parte în turnul bisericii noi, unde sunt mai multe chiliuțe spațioase pardimentate și prevăzute cu ferestre, parte și în biserica de peste apă.

Sperând că vom obține grabnicul și părintescul rezultat, pe lângă asigurarea funcționământelor de reverență, suntem

Al Măritului Ordinariat Diecezan

Sângeorgiu în 4 iunie 1877, st. n¹.

¹ Arhivele Naționale, Serviciul Județean Bistrița-Năsăud, Fond *Oficiul parohial greco-catolic Sângeorz-Băi*, Dosar 106, Document nr. 45, ff. 1-2 (față-verso).

Stațiunea Sângeorzului de altădată

Edict

Din partea oficioalatului districtului Năsăud se aduce la public cunoștința, cum că scaldele minerale din Santu-Georgiu, cu care sunt împreunate:

a) Casa pentru scâlzi calde constatatoare din 14 cabinete, dintre care 8 se află prevăzute câte cu 1, apoi 6 câte cu 2 căzi de scaldat;

b) din bazinul pentru scaldele reci, care stă din 4 despărțăminte, din care 2 sunt destinate pentru bărbați și 2 pentru muieri;

c) una casă pentru vigitoriul scaldelor;

d) una casă menită de ospătărie cu o sală, 2 odăi și 1 celariu¹;

e) una culină²;

f) o casa pentru oaspeți cu 8 odăi mai mari și 4 mai mici toate mobilate;

g) un șopru;

h) umbrarul sau târnațul aflători la platoul de la apa minerală;

i) un glori³ aflători deasupra fântânei minerale pe stâncă;

k) terenul deasupra borcutului înconjurat cu mur;

l) terenul din șes ținător de stabilimentul scaldelor;

m) dreptul de a lua taxa prescrisă în punctele de condițiuni pentru dusul apei minerale;

n) dreptul și totodată și datoria de a da vipt⁴ la oaspeții din Santu-Georgiu conform statorirei din condițiuni, - se vor da pe timpul din 1 Aprilie 1872 până la finea anului 1887 în arenda cu licitațiune publică, care se va ține în 18 Martie 1872 în cancelaria opidului Santu-Georgiu.

La aceea se invită întreprinzătorii cu acea observare, că încă până a nu se începe licitațiunea au să depună un vadiu⁵ de 10% la mâna comisiei licitatoare.

Prețul strigării stă în 1500 fl. v. a. pe an.

Condițiunile licitațiunii se pot vedea aici în orele cancelariei.

Oferte timbrate și sigilate prevăzute cu vadiul prescris în bani gata se pot așterne acestui oficioalat districtual până în 10 Martie 1872.

De la oficioalatul districtului.

Năsăud în 16 Ianuarie 1872.

Căpitanul suprem în oficiu absent:

I. Beșanu m/p.,

protonotar districtuale⁶.

¹Cămară.

²Bucătărie.

³Mic pavilion de odihnă amenajat într-un parc.

⁴A primi pe cineva în gazdă (cu locuința și cu mâncarea).

⁵Sursă bună de câștig.

⁶ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, Anul XXXV, 1872, nr. 17 (26 februarie/9 martie), p. 4.

ASPECTE ECONOMICE ÎN CERCUL SÂNGEORZ ÎN ANUL 1866

Dorin Dologa

Vorbind despre economia din Cercul Sângeorz în anul 1866 putem desprinde câteva trăsături ale acesteia. Economia este un sector important, deoarece asigură traiul zilnic al locuitorilor. Acest sector evoluează lent pe parcursul celei de a doua jumătăți a secolului al XIX-lea. Stagnarea, sau dimpotrivă, avântul economic, are consecințe asupra celorlalte sectoare ale societății, cum sunt cel social și politic.

În ceea ce privește localizarea, în anul 1866 din Cercul Sângeorz făceau parte comunele Sângeorz Băi, Ilva Mică, Nepos, Feldru, Poiana Ilvei și Leșu¹.

Analiza economică urmărește câteva elemente, în primul rând producția agricolă, apoi suprafețele de teren de pe care se obține această producție, precum și metodele și mijloacele de producție.

În anul 1866 producția de grâu a comunelor din Cercul Sângeorz era de 794 de mierțe austriece². O mierță austriacă măsoară 61,49 litri, iar un litru avea 0,318 kg³. Acest lucru însemna că în cele șase comune componente ale Cercului Năsăud producția de grâu era de 15.525 kg. Necesarul de grâu al populației din Cercul Sângeorz era de 3.020 de mierțe austriece⁴ (59.052 kg). Producția de seară era de 560 de mierțe austriece⁵ (10.950 kg), în timp ce necesarul era de 1170 de mierțe⁶ (22.877 kg). În ceea ce privește orzul, producția era de 356 mierțe austriece⁷ (6.961 kg), iar necesarul era de 591 de mierțe⁸ (11.556 kg). Producția de ovăz era de 4.150 de mierțe austriece⁹ (81.148 kg), iar necesarul era de 5.120 de mierțe¹⁰ (100.115 kg). Recolta de cucuruz era de 5.584 de mierțe austriece¹¹ (109.188 kg), iar necesarul era de 33.985 de

¹ Ioan Sigmirean, Adrian Onofreiu, *Istoria Județului Bistrița-Năsăud în documente și texte (epocile modernă și contemporană)*, Editura Răsunetul, Bistrița, 2001, p. 99.

² Arhivele Naționale Bistrița-Năsăud (în continuare ANBN), Fond *Districtul Năsăud*, inv. 1047, dosar 7/1866, f. 16.

³ Nicolae Stoicescu, *Cum măsurau strămoșii. Metrologia medievală pe teritoriul României*, Editura Științifică, București, 1971, pp. 201, 278.

⁴ ANBN, Fond *Districtul Năsăud*, inv. 1047, dosar 7/1866, f. 16.

⁵ *Ibidem*, f. 16.

⁶ *Ibidem*, f. 16.

⁷ *Ibidem*, f. 16.

⁸ *Ibidem*, f. 16.

⁹ *Ibidem*, f. 16.

¹⁰ *Ibidem*, f. 16.

¹¹ *Ibidem*, f. 16.

DORIN DOLOGA

mierțe¹ (664.536 kg). Producție de hrișcă era de 277 de mierțe austriece² (5.416 kg), iar iar necesarul era de 504 mierțe³ (9.855 kg).

Producția de cereale se obținea de pe o suprafață arabilă care în anul 1870 măsoara 11.145 iugăre și 11 stâneni pătrați⁴ (circa 6.464 ha).

În ceea ce privește legumele, producția de fasole era de 301 mierțe austriece⁵ (5.885 kg), iar necesitățile erau de 578 mierțe⁶ (11.302 kg), producția de linte era de 2 mierțe austriece⁷ (38 kg), iar necesitățile erau de 4 mierțe⁸ (78 kg), producția de mază era de 37 de mierțe austriece⁹ (723 kg), iar necesitățile erau de 86 de mierțe¹⁰ (1.642 kg), în timp ce producția de cartofi era de 1.210 mierțe austriece¹¹ (23.660 kg), iar necesarul era de 1.434 mierțe¹² (28.040 kg).

În ceea ce privește producția de furaje necesare hranei animalelor, producția de fân era de 75.620 de măji¹³ (circa 4.816.238 kg) iar necesitățile erau de 78.420 de măji¹⁴ (circa 4.994.570 kg), producția de otavă era de 4.640 de măji¹⁵ (circa 295.521 kg), iar necesitățile erau de 6.740 de măji¹⁶ (circa 429.270 kg), în timp ce producția de paie era de 14.210 măji¹⁷ (circa 905.035 kg), iar necesitățile erau de 16.650 de măji¹⁸ (circa 1.060.438 kg). O măjă cântărea 63,69 kg¹⁹. Pe lângă fân și otavă, paiele erau folosite pentru hrana animalelor și mai rar pentru așternutul animalelor (mai ales la cai).

În ceea ce privește alte categorii de produse alimentare, în zonă nu se producea vin, iar necesarul era de 430 de vedre austriece²⁰ (28.203 litri). O vadră austriacă măsoara 65,59 litri²¹. Producția de fructe era de 735 de mierțe austriece²² (14.372 kg), iar necesitățile erau de 1.093 de mierțe²³ (21.372 kg).

¹ *Ibidem*, f. 16.

² *Ibidem*, f. 16.

³ *Ibidem*, f. 16.

⁴ *Idem*, inv. 1011, dosar 78/1870, ff. 4 v., 5.

⁵ *Idem*, inv. 1047, dosar 7/1866, f. 16.

⁶ *Ibidem*, f. 16.

⁷ *Ibidem*, f. 16.

⁸ *Ibidem*, f. 16.

⁹ *Ibidem*, f. 16.

¹⁰ *Ibidem*, f. 16.

¹¹ *Ibidem*, f. 16.

¹² *Ibidem*, f. 16.

¹³ *Ibidem*, f. 16.

¹⁴ *Ibidem*, f. 16.

¹⁵ *Ibidem*, f. 16.

¹⁶ *Ibidem*, f. 16.

¹⁷ *Ibidem*, f. 16.

¹⁸ *Ibidem*, f. 16.

¹⁹ Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 261.

²⁰ ANBN, Fond *Districtul Năsăud*, inv. 1047, dosar 7/1866, f. 16.

²¹ Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 179.

²² ANBN, Fond *Districtul Năsăud*, inv. 1047, dosar 7/1866, f. 16.

²³ *Ibidem*, f. 16.

ASPECTE ECONOMICE ÎN CERCUL SÂNGEORZ ÎN ANUL 1866

Comparând producția de cereale obținută în comunele Cercului Sângeorz constatăm că aceasta era modestă, situându-se sub necesar. Producția a fost influențată în primul rând de întinderea și de calitatea terenurilor arabile, de climă, dar și de calitatea semințelor, a uneltelor și a animalelor de lucru.

În ceea ce privește suprafețele de teren pe categorii de folosință, în localitățile Cercului Sângeorz terenurile arabile ocupau penultimul loc, depășind doar terenurile neproductive. Cele mai mari suprafețe erau cele ocupate de păduri, urmate în ordine de pășuni, apoi de fânațe și grădini, de terenurile arabile, iar pe ultimul loc se aflau terenurile neproductive. În anul 1870 pădurile din Cercul Sângeorz ocupau 38.717 iugăre și 59 stânjani pătrați (circa 22.456 hectare), pășunile ocupau 24.099 iugăre și 1.260 stânjani pătrați (circa 13.977 hectare), fânațele și grădinile ocupau 15.887 iugăre și 1.435 stânjani pătrați (9.214 hectare), terenurile arabile ocupau 11.145 iugăre și 11 stânjani pătrați (circa 6.464 ha), iar terenurile neproductive ocupau 2.459 iugăre și 860 stânjani pătrați (1.426 hectare)¹. Situate în zona submontană și a dealurilor înalte, terenurile erau mai puțin favorabile practicării agriculturii. Datorită reliefului înalt, clima era una destul de rece. Locuitorii foloseau soiuri de cereale adaptate la condițiile de mediu, dar mai puțin productive. Producția de cereale nu acoperea necesarul, deoarece nu exista suficient teren arabil.

Referitor la cereale, cea mai mare pondere o deținea porumbul, urmat de ovăz, de grâu, de secară și de hrișcă. Acest lucru se explică prin faptul că porumbul și ovăzul erau cereale mai puțin pretențioase decât grâul, secara și orzul. Hrana de bază a țaranului român din această zonă era mămăliga. Pentru producerea pâinii și a mămăligii se folosea nu numai grâul și porumbul, ci și secara și hrișca. Producția de cereale nu acoperea necesarul de hrană al locuitorilor din Cercul Sângeorz. În zonele submontane, așa cum era și cea în care se afla Cercul Sângeorz, densitatea populației era mai mare decât în zonele de câmpie.

În Cercul Sângeorz agricultura se făcea cu unelte primitive, de lemn, așa cum erau plugurile și furcile. Acest lucru conducea la o calitate slabă a lucrărilor agricole. Furajele obținute în Cercul Sângeorz erau insuficiente. Ca urmare, animalele de muncă erau puține. Buii necesitau cantități mari de hrană. Caii folosiți erau cei de munte, mai mici ca dimensiune, însă mai puțin pretențioși. Vitele erau mai ales cele din specia brună de Maramureș, adaptată zonei montane, de la care se obținea o producție destul de bună de lapte. Pentru întreținerea corespunzătoare a animalelor erau necesare pe lângă furaje și cereale, însă acestea erau insuficiente. Cerealele produse în zonă nu acopereau nici necesarul de hrană al locuitorilor din Cercul Sângeorz.

Pe lângă cereale hrana era completată cu legume, dar nici producția acestora din urmă nu acoperea necesarul, fie că este vorba despre cartofi, fasole, mazăre sau linte.

¹ Idem, inv. 1011, dosar 78/1870, ff. 4 v., 5.

Cauza principală a neacoperirii necesarului de cereale și legume era dată de concepția țaranului român de a cultiva terenurile în sistem autarhic. Țăranul român își administra proprietatea în sistem autarhic. Pe suprafața de teren pe care o deținea, acesta cultiva porumb, grâu, orz, ovăz, cânepă, cartofi și legume. Fiecare gospodărie țărănească producea pentru nevoile proprii. Fiecare sat din Cercul Sângeorz își acoperea singur toate nevoile. De aici a rezultat cultivarea unor plante care nu se pretau la condițiile de relief și climă ale zonei respective. Nimeni nu a pregătit țăranul român în ceea ce privește cunoștințele tehnice, culturile agricole și tehnologia agricolă. În toate zonele cu populația românească din Transilvania nu s-a format o cultură în sensul de a obține produse pentru vânzare, printr-un sistem de monocultură, ori de două sau trei culturi. În zonele cu populație preponderent românească Imperiul habsburgic și apoi cel austro-ungar nu a intervenit pentru creșterea producției. În zonele unde a făcut acest lucru producția agricolă a fost alta, substanțial mai mare.

Gospodăria țărănească nu avea de unde să producă bani lichizi. Târgul din Sângeorz Băi s-a înființat târziu. Căile de transport din zonă erau slab dezvoltate. La târgurile din regiune, la Rodna sau Năsăud, se practica mai ales trocul, într-o proporție care atingea 70-80 %. Schimburile se făceau în natură. Mărfurile se schimbau contra altor mărfuri. Locuitorii din Cercul Sângeorz schimbau la târguri produsele animaliere și lemnul pe produse agricole.

În fiecare sat existau meșteșugari. Roțile carelor și căruțelor se confecționau și se reparau în sat de către rotar. Fiecare sat avea potcovarii săi. Cojocarii confecționau pieptare și cojoace, cizmarii confecționau opinci și cizme cu pieile și lâna date de către țărani, care le plăteau lucrul cu alimente. Gospodăria țărănească avea o lipsă acută de bani. Țăranii aveau nevoie de bani pentru a-și plăti impozitele și pentru a cumpăra doar unele produse, cum erau oalele sau uneltele din fier (coase, seceri, topoare, cuie).

În deceniul al șaptelea al secolului al XIX-lea agricultura practică în Cercul Sângeorz era una rudimentară, cu unelte agricole primitive, fără respectarea regulilor agrotehnice, pentru satisfacerea nevoilor individuale ale gospodăriilor țărănești. Cercul Sângeorz nu a fost inclus într-o economie monetară decât după Primul Război Mondial. Economia avea un important rol în ascensiunea socială. Datorită faptului că economia se dezvolta lent, nu s-a desprins din pătura țărănească o pătură mai avută, care să se ridice pe scara socială. Nivelul de trai al locuitorilor a rămas extrem de redus. Satele au rămas închise în ele însele.

Această problemă sunt valabile și astăzi. Lucrările agricole se fac cu metode și mijloace învechite, fără a fi orientate către valorificarea pe piață. În aceste condiții economia progresează în ritm lent, sau chiar stagnează, iar nivelul de trai al locuitorilor rămâne la fel.

DR. ARTEMIU PUBLIU ALEXI

- PUBLICISTICA -

Naturalistul și istoricul ardelean Artemiu Publiu Alexi

NICOLAE TRIFOIU¹

ANEXE

O scrisoare inedită

10 ianuarie 1989

Am primit misiva d-voastră apreciind caracterul ei practic de circulară. Pentru urările trimise vă mulțumesc, la rândul meu răspunzându-vă cu identice.

Inițiativa comună a organizațiilor de sub conducerea d-voastră (3 sau 4) de a pune plăci de marmură la mormintele unor oameni de seamă este laudabilă – dar mărturisesc sincer, că personal sunt consternat atunci când este vorba de cea hărăzită obeliscului de la mormântul prof. A. P. Alexi – fratele bunicului meu (dinspre tată) – motiv pentru care, vă rog, atunci când veți fi în măsură, să-mi comunicați suma la care se va ridica devizul acestei plăci.

Îmi permit a vă recomanda în această problemă, solicitarea unu cadru din arhitectură sau arte plastice – care să proiecteze atât placa și caracterele scrisului, cât și încadrarea (eventuală) pe obelisc, ferind astfel de efectele „estetice negative ale prostului gust– un monument vechi și destul de reușit – de epocă.

¹ *Arhiva Someșană* (serie nouă), Năsăud, Cluj-Napoca, 2002, nr. 2(30), pp. 17-18.

NICOLAE TRIFOIU

La ultima întâlnire (la Octavian Ruleanu) v-am povestit cum în tinerețe, eu și cu vărul meu, Alexandru Buia, erborizam prin Munții Rodnei – pe urmele lui Alexi și Porcius – care (îmi povestea tatăl meu) au impresionat prin îmbrăcămintea lor de oraș (jachetă, pălărie, toc-umbrelă) și barometrele cu mercur agățate de antebraț, pe localnici. Astfel au apărut nume noi ale locurilor – Poiana domnului (poiana cu campamentul-colibă) sau Peștera domnului – embleme în Muntele Izvorul Laptelui. Prin anul 1939 – la intrarea în peșteră, era încă perfect descifrabilă o inscripție cu numele lor și data când fusese explorată, lucru repetat apoi de mine și Alexandru.

Toate acestea au făcut să luăm hotărârea de a face colaborare (iar 2 veri) din care să iasă biografia lui A. P. Alexi. Pentru material documentar, ne-am dus la Rebrîșoara la vechea gazdă a lui A. P. Alexi – Matroana – de la care am obținut, fiecare, mai multe acte, fotografiile și diplome. Războiul și evenimentele au destrămat complet intențiile avute.

În cele din urmă (Alexandru decedase) documentele păstrate de mine (între care și prețioasa diplomă de membru al Academiei de Științe din Viena) au fost predate (prin Ruleanu) arhivelor (Năsăud - Bistrița); cele luate de Alexandru, cred că sunt și astăzi la moștenitori! Păcat!

Acum cu câțiva ani în urmă, când dr. docent N. Botnariuc a luat șefia comisiei M. N. – Academia R.S.R., din care fac parte ca inspector din 1960 – auzindu-mi numele, mi-a oferit Manualul de Biologie generală pentru anul IV de liceu (în colaborare cu dr. C. Dorobanțu), cu indicația de a deschide la capitolul „Dezvoltarea științelor biologice în Transilvania (1860-1890)”. Aici erau amintiți dr. Pavel Vasici, dr. A. P. Alexi, Florian Porcius și Carol Jickeli – iar la pag. 171, in extenso, dr. A. P. Alexi (1847-1896) studiază științele naturale și medicina la Viena (și la Graz - adaug eu). Întors în țară, devine profesor la Năsăud, unde desfășoară o vie activitate publicistică și organizatorică. Înființează o mică grădină botanică. Are o vastă cultură de naturalist, cunoaște și adoptă ideile lui Lyell în geologie, concepția darwinistă în biologie, cunoaște lucrările lui Lamarck, G. St. Hillaire, Goethe, Darwin – pe care le popularizează.

Tatăl meu (farmacistul Ioan Alexi, care a făcut toți anii liceului la Năsăud, locuind la A. P. Alexi, unchiul său) îmi povestea de corespondența uriașă purtată de A. P. Alexi cu majoritatea savanților epocii – precum și de conlucrările asupra florei Transilvaniei – regiunea Năsăudului până-n Munții Rodnei – cu Florian Porcius.

Domnul să-i odihnească...

Al dumneavoastră,

I. Alexi¹.

¹ *Nota autorului:* I. Alexi, doctor în farmacie, este strănepotul de frate al lui A. P. Alexi. Scrisoarea a fost trimisă, din București, lui Nicolae Trifoiu. Din păcate, expeditorul a decedat înainte de a se putea realiza dorința comună pentru mormântul și monumentul lui Alexi, din cimitirul (țintirimul) de la Rebrîșoara.

Graz, în Februarie 1872

Absentez de mult din coloanele veteranei „Gazeta”. Împrejurări triste nedependente de mine și de voința mea m-au forțat la astă tăcere... De câte ori nu am prins până la mână, mișcat de dorul flagrant de a conversa cu cititorii stimatei d-tale foi, însă în acel moment am fost necesitat a o depune la o parte.

Și câtă abundență de materie aveam. Câte lucruri minunate, curioase s-au petrecut de atunci prin așa numita împărăție nemțească.

Au trecut însă toate. Publicul dedat cu alimentațiunea evenimentelor politice sociale de zi, aștepta cu o seriozitate naivă după altele nouă. După ce va consuma și aceste, își va prepara nesățioasă sa curiozitate pentru altele și așa mai departe. Așa e datina societății orășenești, a se aclimatiza cu toate, a se da mereu după păr. Această acomodatiune o vedem funcționând peste tot locul ca o lege generală, și ca atare o vedem dominând și pe la d-voastră, prin marea împărăție a lui Deák-Andrássy și în special prin martira Transilvania.

Cu câtă cerbicie, cu câtă energie și rezoluțiune protestau românii ardeleni contra uniunii forțate sau mai bine contra răpirii acelei bele provincii daco-romane prin etnofagii din Pesta? Ce proteste ridicau ardelenii prin an. 1865, 66, 67 contra acelei răpiri...? Și acum ce lucră transilvanii? Începu a se acomoda, a se da după părul puternicilor din Pesta. (?).

Oportunitatea, acest monstru hidos a început a cuceri inimile române. Sub pretext de interese locale, de a susține și promova armonia și concordia concava; și cine mai știe sub ce fel de pretexte, vedem cu multă durere și mâhnire, cum se sapă sub talpa edificiului ridicat în 1848-9, întărit prin pronunțamentul blăjean și congresul din Miercurea, vedem, că cauza comună se postpune intereselor locale, cauzelor parțiale.

Și durerile cu atât sunt mai crâncene, văzând, că astă politică oarbă, a oportunității, se inaugurează chiar de acele ținuturi române, unde elementul nostru e mai purificat de străinism, și de unde se așteaptă, ca prosperarea și înflorirea românismului să premerge de model, fiind favoriți cu institute de învățământ, de comerț și industrie.

Orice principiu în lume nu poate triumfa decât numai prin întrunirea forțelor fizice, morale și intelectuale, prin catena solidarității și a iubirii de sacrificiu.

Principiul politicii noastre se datează de la colonizarea noastră prin Traian. Acela este: „Conservarea și asigurarea existenței noastre, promovarea culturii și a civilizațiunii, susținerea drapelului civilizațiunii în orient“...

Românii ardeleni au devenit de mult la convicțiunea, că apărarea naționalității române numai sub drapelul libertății și nedependenței poate persiste. Naționalitatea fără patrie este o himeră. Patria este focularul unei națiuni. Transilvania este vatra națiunii române. Libertatea și neatârănarea acesteia este condi-

GRAZ, ÎN FEBRUARIE 1872

țiunea de existență, deviza înscrisă pe drapelul luptelor noastre.

Apărarea autonomiei Transilvaniei, ce însoțește libertatea și neatârnamarea națională e unicul adevărat principiu ce trebuie susținut cu orice preț, pe moarte și viață în politica românească. Sângele martirilor Horea și Cloșca și a bravilor din 1848-49 a sanctificat astăzi politica.

Jurământul celor 40.000 români depus în pragul liber tatei în 15 Mai și cele 16 puncte tot atunci, și sigilate de națiunea română cu sângele său - trebuie să fie crezul românilor.

Susțin ardelenii și acum acel sacru jurământ? Persevereză dânsii în lupta începută cu tenacitatea și solidaritatea recerută? Brava-o dânsii cu forța necesară? Răspunsul la aceste întrebări las cititorilor... Este lucru constatat, că triumful cauzei noastre, ca a tuturor cauzelor, e pendinte de la concentrarea și cimentarea activității; nu se poate realiza decât numai prin o opozițiune solidară și bine organizată, numai prin legătura inimilor și faptelor românilor!

Să scrutăm oare după unirea și solidaritatea ardelenilor? Să ne mai încercăm a le analiza buna lor organizațiune, când îi vedem împărțindu-se în 2 caste?

Activitate și pasivitate sunt emblemele celor 2 tabere născute din opozițiunea română.

Nimic nu era mai dorit pentru potențații din Pesta, decât astăzi diviziunea a opozițiunii române, și nimic mai regretabile pentru viitorul cauzei noastre... Nu voi să mă las la descrierea și definiția acestor 2 partide mai în detaliu, după ce fură destul de ventilate chiar și în coloanele acestei foi.

Activitatea, identică cu participarea românilor ardeleni la dieta pestană, ce e foarte oftată de Deák et cons. învolvă negarea politicii de până acum, în momentarea benevolă a autonomiei Transilvaniei.

Pasivitate, identică cu continuarea fidelă a direcțiunii, cu persistența și menținerea la politica inaugurată în anul 1848, învolvă activitate înlăuntru și pasivitate în afară.

Iată solidaritatea românilor ardeleni.

Activiștii toarnă pe moara guvernului; vor a merge la dieta din Pesta, ca să nu mai poată intra mai mult în dieta Transilvaniei. D-lor cred, că pe calea croită în era de astăzi, precizată și designată prin adunarea de la Miercurea, nu vom putea recâștiga drepturile răpitate, nu vom rezolva autonomia patriei. Însă se înșeală, e chiar contrariul.

Activiștii prin direcțiunea ce au apucat-o a-și tăia ei însuși creanga de sub picioare. Intrând în dieta pestană nu fac alta, decât recunosc legalitatea răpirii Ardealului, dau putere răpitorilor a ne arunca în față și a flecui în lume, că noi recunoaștem fuziunea forțată a Transilvaniei. De aici ce va urma, se poate presupune. Cum că recâștigarea drepturilor e cu mult mai dificilă, e învederat.

Persistând însă pe calea apucată la Miercurea, persistând însă cu toții și bravând din toate părțile lupta pentru recâștigarea autonomiei Transilvaniei, sunt si-

GRAZ, ÎN FEBRUARIE 1872

gur, că vom reieși victorioși, căci altcum nu se poate. Momentul victoriei depinde de la bravura și energia noastră. Dreptul și dreptatea e pe partea noastră. Cel ce menține lupta pentru o cauză dreaptă, totdeauna e sigur de triumful ei. Nedreptatea și minciuna, de ar avea cele mai colosale fortificațiuni, tot trebuie să apună; domnirea lor e scurtă. Europa cultă și justă va contribui mult la detronarea nedreptății și a calomniei contra civilizațiunii umane. Cunoscându-ne bine cauza va zice veto despoților din Pesta, și atunci vor repăși.

Spre acest scop însă se recere să nu încetăm un moment de la lucru. Toți mic și mare tânăr și bătrân trebuie să lucrăm cu inima, cugetul și brațe împreunate. Să spunem cu toată ocaziunea Europei suferințele și durerile noastre, să demascăm minciuna și despotismul mascat sub nume de constituțiune.

Mai întâi de toate însă se recere să fim uniți cu toții, să tăbărâm sub flamura solidarității. Să fim consecvenți în continuitatea politicii și a luptei noastre. Rezultatul va fi îmbucurător... Să luăm de exemplu pe cehi și croați...

Însă e trist, de 3 ori trist, când o fracțiune rupe catenele solidarității, se lasă amăgită de seducătorii mincinoși și perfizi, care vânează interesele sale și ruina noastră. Și cu atât e mai trist acest adevăr, știind, că o mare parte din noii recruți ai activiștilor nu lucră din principiu, din convicțiune curată, ci din diferite cauze locale și interese aparent private, cu alte cuvinte din oportunitate¹.

Al doilea rău la noi și mai mare este, ca acei bărbați, ce au concentrat în decurs de decenii încrederea națiunii, a căror devotament, patriotism și naționalism, demonstrată de atâtea ori în cele mai crâncene lupte pentru drepturile patriei și ale națiunii, nu este pus la nici o dubitație - astăzi durere îi vedem retrași de pe terenul acțiunii politice. Las ca motive personale, amărăciuni cauzate prin intrigi și au adus la aceea, însă aceste nu sunt scuză suficientă. De când e lumea totdeauna au existat și cabaliști, și chiar bărbații cei devotați mai tare binelui uman, au fost mai mult cabalizați, nimicniciți. În timpuri așa grave, furtunoase pentru noi nu ar trebui să ne părească. Istoria, cumpăna dreptății, le va trage la răspundere repășirea. Dânsa nu-i va scuza.

Ar fi timpul să lăsăm personalitățile, să ignorăm cabalismul și viciurile unor puțini plini de pasiuni, și să sanctificăm cu toții lupta consacându-ne viața pentru triumful ei.

În o călătorie prin Dacia superioară mă completa un venerabil părinte; bătrân de etate însă tânăr de idei: „Ce durere și daună ireparabilă este, că primii conducători ai Transilvaniei, au lăsat cauza de conducere în baltă, retrăgându-se chiar în aceste timpuri, nu mă pot mira destul“. Cam această opiniune am auzit manifestându-se în mai multe părți atât ale Transilvaniei cât și ale Ungariei... Și e adevăr... Dacă nu au altă cale cel puțin pe a publicității.

¹ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, Anul XXXV, 1872, nr. 17 (26 februarie/9 martie), p. 3.

GRAZ, ÎN FEBRUARIE 1872

Trebuie să fim deștepți, serioși și să veghem bine. Alegerile pentru sesiunea dietei pestane sunt la ușă. Inamicii lucră din toate puterile pentru neînțelegerea, în solidaritatea și diviziunea noastră. Spre acest scop nu cruță nimica... Știu dânșii pentru ce ne îmbulzesc cu omenia, invitându-ne pe la Pesta. Știu ei de ce formează consorțieri, aranjează festivități de înfrățire, și toate cu multe spese... Știu ei de ce-i donează munți, etc., ca și cum aceia nu ar fi proprietate românească, fie ar fi adus din Baschiria... După informațiunile ce le am la mână din diferite părți ale Transilvaniei sunt prospecte tare triste pentru noi la viitoarele alegeri... Credința mea însă este, că românii bravi, românii de inimă și de fapte, inspirați de geniul conservator al individualității ginte române - vor ști frânge și căptuși încercările oarbe și neromânești ale recruților ne-experti din tabăra activiștilor... Vor arăta lumii, că națiunea română din Ardeal e conștientă de cauza sa; vor demasca și blama guvernul limbut, că nu se jenează a trâmbița în lumea largă, că ardelenii sunt mulțumiți cu soarta, recte cu fărâmiturile date din grația domnilor din Pesta- Viena.

Fie ca românii să înțeleagă sanctitatea cauzei, să iasă cu toții la luptă, în asta să persiste până la moarte. Europa iubitoare de adevăr și dreptate va fi pe lângă noi, opiniunea publică iarăși și în urmă tot vom reporta triumf.

Unirea dă putere, solidaritatea duce la victorie.

Unirea, solidaritatea și sacrificiul să fie trinitatea noastră...

Iartă-mi D-le Redactor, dacă am mers așa departe. Voind a argumenta, că și prin Transilvania sunt oameni păcătoși, ca și pe alte locuri, care se dau după păr, fără a-și bate mult capul, fără aș statori unu principiu, se lasă la cele mai crase inconștiente - m-am lăsat la lucruri ce d-tale și cititorilor vă sunt tare cunoscute, și care s-au ventilat nenumărat ori în foile „Gazetei”.

Să vin la altele...

Vechea deviză austriacă acceptată astăzi și de cailele din Pesta „Divide et impera” astăzi ori începe aș juca rolul. E foarte verosimil, ca astă deviză fatală o va duce la sapă de lemn, sau pe românește îi va cânta Aleluia pe mormânt.

Matadorii, cârpaci-diplomații din Viena ajutați de honvedul din Pesta se păru, că anume, o împing spre ponor. Sărmana Austria! Cât de rău este, dacă ajungi a fi baba bătrână, toți îți doresc pierirea!?

Opozițiunea Cislaitaniei, partida federalistică în cazul cel mai nefavorabil este atât de tare, cât să poată paraliza partida prusacă numită fidelă constituțiunii; sub ministrul Hohenwart trecuse peste 2 tertialitati. După statistica poporală ar fi și mai puternică. Cauza principală, ca opozițiunea nu reușea învingătoare în senatul imperiale precum și pe a casa este lipsa de solidaritate și buna organizațiune. Decembriștii se bucură de asta și știu trage de minune bine foloasele; ei însuși cabalizează și intrigă mai mult la neînțelegerea, nearmonia opozițiunii federalistice.

Pe când declaranții lui Rieger și Palacky rămân consecvenți pasivității enunțate în declarațiunea lor, rezoluțiunii poloni aristocrați amăgiți de decembriști cu fel de fel de promisiuni, cu o legitimitate naivă și din oportunitate sau mai bine,

GRAZ, ÎN FEBRUARIE 1872

din marea sete de a domni și dâșii la rândul lor, - caracteristică suprafinei clase de oameni numita aristocrația, - intră în senatul imperiale trunchiat spre a-i face abile de concluziuni.

Nemții, neavând în Galiția deocamdată interese așa mari, sunt înclinați, - se înțelege nu din punct de vedere al dreptății, ci cu alte scopuri egoiste - a le da unele concesiuni, cu care apoi și ei să joace rolul ungarilor față cu rutenii, se înțelege sub condițiune, ca leșii să le dea mână de ajutor spre a oprima și ține în frâu pe celelalte națiuni - ca să poată germaniza cu mai multă facilitate elementele slave și române.

Rezoluțiunea polonă, cum publicarăți, ieși dată unei secțiuni a senatului spre examinare, la a cărei dezbateri se zice, că și miniștrii participă. Deocamdată referatul comisiei se tot amână, ca astfel să rămână și polonii în senat până la finirea dezbaterilor și votările mai interesante. Cine știe, ce se va întâmpla după aceea cu biata lor rezoluțiune! Poate ceea ce s-a mai întâmplat.

Nesolidaritatea, diviziunea opozițiunii este cauza palpabilă împiedecătoare de inaugurarea federalismului în Cislaitania, după care ar urma și în Translaitania, fără de care sistem Austria moare - finis Austriae.

Însă să sperăm, că dreptul și dreptatea va triumfa, și popoarele s-or promova în împărăția libertății și a egalității... O acțiune solidară între opozițiunea cis- și translaitanică este capul lucrului. Durere, că nu se mai face începutul. În urmă permite-mi și ceva local.

În săptămânile trecute avurăm și ceva craval, revoltă, însă nu pentru răsturnarea monarhiei sau a tronului, ci revolta de bere.

Berarii au suit prețul la vadră cu 50 cr. v. a. în urma căreia se înțelege, ca în toate berăriile și ospătăriile s-au suit berea. Lucrătorii (Arbeiter), care sunt foarte numeroși, au început la demonstrațiuni. Câteva mii s-au adunat pe strate și începură a sparge ferestrele și totul la berarii și ospătăriile mai mari, în urma căreia au trebuit să păsuiască miliția la mijloc. S-au străpuns vreo doi, care au rămas morți, mai mulți fură rău vulnerați, apoi s-a finit toată revoluțiunea. Frica berarilor și astăzi e mare. Miliția e tot pârâtă. Semnele timpului!!!

¹ *Idem*, nr. 18 (1/13 martie), pp. 3-4 (articolul este semnat cu pseudonimul *Publiu*).

Transilvania țară nemțească

Situațiunea Europei și în special a Austriei e foarte compilată. Lupta pentru existența națională persistă cu o cerbie, ce crește pe zi ce merge, urmându-și legile sale naturale. Dar astă luptă după armele sale maculatoare de istoria civilizațiunii, corespunde mai mult timpurilor trecute, secolelor barbarismului și ale forței brute.

Deznaționalizarea popoarelor mai mici cu orice preț, prin forța brută, prin terorism, chiar prin profanarea sanctuarului verității și al dreptății, prin ultragiu și sperjur, e emblema unor elemente, care pretind a fi propagatoare și purtătoare de cultură și civilitate, în fond însă nu sunt decât barbarii civilizațiunii, tiranii spiritului progresist și ai științei.

Elementul, - ce amenință mai tare existența, viitorul Austro-Ungariei este elementul teuton, care îngâmfat prin triumful secerat la Rin asupra mamei civilizațiunii, a prins a-și întoarce ghearele spre popoarele orientale.

Și cine sunt cei dintâi expuși acestui torent gigantic? Germania viitorului are să se extindă până la Adria și gurile Dunării. Această programă croită de Arndt și Fichte, o descântă astăzi Bismark cu eroii săi din Berlin. Aceasta o redescântă prusofilii austrieci, ce lucră cu o audacia și rutină rară pentru înmormântarea Austriei, pe a cărei ruine va să-și întindă laba monstrul din Berlin.

Când tendințele acestor adoratori de providențiali s-ar mărgini la o unitate germană naturală, a adevăratelor provincii germane, - recunoscând principiul naționalității și cunoscând-ui puterea nu aș obieționa nimica. Din această vedere le-aș accepta aceste aspirații naturale; nu însă ca cetățean al imperiului habsburgic. Însă cursul tendințelor unității naționale e îndreptat chiar contra legilor naturii, acestea le combate și repugnă. Germanismul vrea a înghiți toate popoarele negermane.

E condamnabilă astă tendință, e maculatoare pentru umanitate, e o crimă pentru statul austriac. Ce e mai tristu însă este, că cei chemați o susțin și fortifică statul nostru destul de putred, se păru a nu vedea și a nu auzi toate aceste. Chiar tronul, pe a cărui umeri zace responsabilitatea pentru viitorul Austriei, se pare a nu vedea conspirațiile, ce pe zi ce merge sapă la ruina, la apunerea imperiului. Destinele monarhiei sunt concrezute chiar fidelilor servi ai lui Wilhelm providențialul.

Curioasă învârtitura a sorții!...

Și cum că germanii austrieci, respectiv clica decembristă, sunt inamicii interni, e o faptă evidentă ce nime nu poate dubita. Cel ce a avut ocaziune a petrece printre dâșii s-a putut convinge de sute de ori. Dar astăzi astă gravitație spre nord și dorul înființării marii Germanii pe coastele Austriei e mai mult decât secret public, care nici jurnalistică, fiica lui Bismark nu se geneza a-l da pe față.

Planul germanismului minunat, am zis, merge a înghiți astăzi pe maghiari și români - pe români austrieci prin clica fidelă constituției, în Transilvania prin colonii flandreși și jidovești), iar în România liberă prin apostolatul Carol-Radovitz, prin apucăturile de a ocupa comerțul și industria și astfel a-i înfige pumnal de moarte - mâine pe croați, pe sârbi, poimâine pe greci, poate pe turci, poate pe ruși, poate pe hotentoți, toată lumea. Și acestea nu sunt ficțiuni, ci aspirații calculații, firește ipocrite ale unor fanatici, suficiente însă de a ne convinge despre planul lor ucigători de popoare, fie acele oricine.

TRANSILVANIA ȚARĂ NEMȚEASCĂ

Românii și maghiarii sunt cei dintâi în calea germanismului. Pericolul cu atât e mai mare cu cât suntem mici față cu gigantele nordului, și încă și mai mare, fiind noi în lupte pe moarte și viață. Dar lupta românilor cu maghiarismul e pe moarte și viață și va fi în etern până ce le vor ieși ficțiunile de maghiarizare din cap și ne vor cere, ne vor ruga dânsii de ajutor contra germanismului, să tac de slavism.

Acel timp va veni am convingerea. Mă tem însă a fi trecută ora 12. E trist și mai mult în defavorul lor ca al românilor, necunoștința, neînțelegerea pericolului comun... Când ar fi vorba de germanizarea unuia din aceste două elemente, e evident, că prima pradă vor fi maghiarii. Aceasta ne-o întărește:

- a) izolațiunea lor în Europa,
- b) puținătatea lor.

Frații maghiari cred, că relațiile, legăturile lor... cu nemții vienezi sunt calculate în favorul lor, însă rău se înșela. Amicitia nemțească merge până acolo, până le va succeda a suprima și de se va putea a amalgamiza celelalte națiuni apoi de aici le va veni rândul lor, dar nici că trebuie să aștepte mult.

Domnii din Pesta buciună în lume, că d. e. Transilvania este un comitat al marelui „magyar ország” prin urmare pământ maghiar. Clica vieneză a și început de acuma a buciuna prin organele lor, ca Ardealul, Banatul și alte părți ale Ungariei, însăși Pesta sunt pământ, orașe nemțești, Ce zici d-le Deák-Andrássy et cons. la asta? Vă place?

Și dacă ar fi se vă argumentez cu date, citiți, vă rog, »Deutsche Zeitung“ din 8 I. c. Ce înseamnă între altele următorul pasagiu: „Eine Depesche aus Hermannstadt meldet uns, dass die Magyarisirung des deutschen Landes (adica Transilvani'a) aus allen Kräften weiter getrieben wird.“ (O depeșă din Sibiu ne anunță, că maghiarizarea acestei țări germane se propagă din toate puterile), iar în alt loc: „Dieser Boden ist eine Cultur-Oase mitten in der Wüste der magyar-romänischen Barbarei“ (acest pământ e o oază de cultură în mijlocul deșertului barbariei maghiaro-române) și astfel de complimente veți auzi în toate zilele prin organele lui Bismark din Viena.

Dacă vă plăcu d-lor din Pesta aceste noutăți ori nu, e treaba d-voastră. Gustul nu vi-l cunosc. Poate ca planisatori rari, veți poseda și gust rar.

Ziarul citat, trebuie să constatăm cu durere, ne spune și unu mare adevăr, adică despre maghiarizarea recte tendințele maghiarizării Transilvaniei. Un document acesta de altă parte, cum că încercările de maghiarizare a Transilvaniei și a tuturor elementelor nemaghiare nu sunt numai scornituri, ci fapte cunoscute de întreaga Europa.

Ce se ține de partea a doua, cum că Transilvania ar fi pământ nemțesc, noi românii trebuie să ridicăm proteste contra unor astfel de impertinență jidano-nemțești, sau nu știu cum am mai numi astfel de cutezări nerușinate... Ardealul pământ nemțesc! Auziți români din toate părțile! Pământul vostru îngrășat în decurs de atâtea secole cu torenți de sânge românesc, decorat cu atâtea reminiscențe superbe, cu atâtea monumente spunătoare despre gloria și virtuțile străbunilor noștri; Ardealul leagănul românismului să fie pământ nemțesc. Maghiarii vor cu forța să înghită pe biata Transilvania în foalele marii împărății ungurești. Pe mapele și în actele lor Transilvania nu mai există ca provincie independentă, ca patria română, ci ca comitat, ca pământ unguresc. Astăzi mai zic nemții, că e pământ nemțesc.

Mâine vor zice moscoviții, că e pământ tătaresc, cazacesc și așa mai departe.

TRANSILVANIA ȚARĂ NEMȚEASCĂ

Sărman Ardeal, țară de jale, pământ de suferință, departe ai ajuns. Dreptul și dreptatea ta se pare, că au apus. Ai ajuns obiect de pradă, mâine poate vei fi măr de ceartă. Tiranii moderni vor a te sorti ca cămașa filosofului divin din Nazareth, și Europa tace, suferă a ți se comite astă crimă.

Dar tacă Europa, tacă lumea întreagă. Dânsa prin tăcerea și indiferentismul său va comite acea crimă ce a comis-o la uciderea Poloniei, și care istoria omenirii o va condamna după merit.

Românii însă - repet - sunt datori a protesta cu toate forțele sale la toate aceste încercări rapaci, fie acelea din partea teutonilor ori a ungurilor ori a hotentoșilor. Datoria noastră este a spune lumii ce nu vrea se ne audă și să ne cunoască, cum că Transilvania e patria română, și ca atare vrea să rămână; și că pământul românesc în Ungaria nu se mărginește numai între munții Carpaților, ci acela se extinde până la malurile Tisei. Această moșie scumpă încredințată de moșul Ulpiu Minerva suntem obligați a o veghea și apăra.

Unirea noastră și solidaritatea ne va facilita și sanctifica victoria, crezând, că dreptul la lume nu a pierit încă.

Și dacă e vorba că asigurarea existenței și a viitorului nostru progresează în coordonare cu a maghiarilor și a celorlalte elemente asemenea amenințate de monștrii nordului și estului, aceasta nu se poate decât prin o alianță sfântă și sinceră atât cu ungurii, cât și cu celelalte națiuni. Aceasta trebuie să o prevadă oricine, chiar și domnii din Pesta, dacă au numai puțină seriozitate. Spre acest scop însă se recere, ca fiecare să rămânem pe lângă moșiua noastră; să nu ne încercăm a răpi de la vecinul nostru nimica; să ne respectăm reciproc averea; să respectăm dreptul și dreptatea; să ne dezbrăcăm de sperjur și perfidie; să iubim fraternitatea, egalitatea și libertatea adevărată; să fim sinceri și juști. Numai acestea pot fi baza unei pasivi comune contra inamicilor comuni. Să facem toți acestea și atunci vom fi tari. Nime nu ne va putea învinge, nime nu ne va periclita existența și viitorul.

Însă în deșert acestea, față cu domnii cei îmbuibați din Pesta, știu că acestea sunt vorbe în vânt. La urechea surdului în zadar bați toaca...

Veni-va timpul penitenței d-lor maghiari, însă va fi târziu. Porțile Gheenei vor fi deschise... Poate și noi să-i comutăm până la mormântul pieririi, la marginea iadului. Poate că soarta noastră nu va fi mai bună. Tribunalul lumii cel puțin - istoria va fi pe partea noastră, precum și astăzi avem pe parte-ne dreptul și dreptatea; căci oricât vă veți zvârcoli, d-lor maghiari, oricât veți mistifica și înăsca nedreptățile ce le comiteți față cu poporul român, acelea vă vor negri în eternitate. Mergeți dar liniștiți pe calea apucată. Unde vom ajunge fiecare vom vedea. Viitorul și adevărul nu-l putem asasina. Viitorul va aparține acelora, ce se reazemă pe drept și dreptate.

Românii și în special ardelenii vor continua lupta. Am credința, că și cu agitațiile prezente la noile alegeri dietale vor fi consecvenți politiciii urmărite până acuma. Programa noastră e sigilată cu sângele alor 40.000 martiri. Vor înțelege vocea, consiliului Bardului:

„Uniți-vă în cuget, uniți-vă în simțiri!”¹...

¹ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, Anul XXXV, 1872, nr. 34 (29 aprilie/11 mai), pp. 2-3 (articolul este semnat cu pseudonimul *Publiu*).

Dr. Artemiu Publiu Alexi – culegător de folclor

Fascioara VIII

Din S. Georgiu românesc¹

<p style="text-align: center;">I</p> <p>Dă-ne grâu nu ne da orz Că ni mirele frumos Dă-ne grâu nu ne da linte Că ni mirele cuminte Dă-ne grâu nu ne da pleavă Că ni mirele de treabă. -- Este două ce stropesc Ce așa se necăjesc La două mute nelăute Cu părul sucit în frunte Coborâte de la munte Vara umblă cu cojoc Iarna cu genunchii-n foc.</p> <p style="text-align: center;">II</p> <p>Iesă dracul din părău Și te bagă-n contralău Iese dracul din buhași Și te bagă-n ceterași.</p> <p style="text-align: center;">III</p> <p>- Unde mergi tu Margeliță? - Da la crâșmă măi Gheorghită</p>	<p>- Cât îi bea tu Margeliță? - Două cupe și-o cofiță Și mai ceva rămășițe - Cu ce-i plăti Margeliță? - Da cu mintea de la mine Și cu punga de la tine. - Mărgeliță draga mea Oi zău punga nu-i a ta Oi tu lucră și muncește Și de cupe te plătește Și bea și mi te hrănește.</p> <p style="text-align: center;">IV</p> <p>Mă băgai slugă la popa Popa-mi era slugă miercuri Dracu-mi este mărturie Strigă popa din altar Oi prindeți pe iest tâlhar Preuteasa de pe vatră Lasă popa nu mi-l prinde Că e slugă cu dreptate Mi l-am culcat tot la spate.</p> <p style="text-align: center;">V</p> <p>Maică măiculița mea Maică până ce-am fost mic</p>
---	---

¹ Dr. Artemiu Publiu Alexi, *Poezii populare*, 1869, în Biblioteca Academiei Române București, Manuscris nr. 4302. Mulțumim pe această cale pentru fotografiile făcute după aceste manuscrite domnișoarei Maria-Ilinca Lorentz din București (artist în cadrul Filarmonicii din București, membră a Orchestrei Naționale Simfonice). Mai facem precizarea că dintr-o greșeală în luna mai a fost trecut același număr pentru „Fascioară”. Practic am ajuns luna aceasta la nr. 8. Ne cerem scuze pentru aceasta.

Dr. Artemiu Publiu Alexi – culegător de folclor

De multe mai m-ai ferit
De pe vatră să nu pic
Nici cu fuga să nu mă frig
De pe vatră să nu cad
Nici cu foc să nu mă ard
Când ți-am fost de ajutor
Te-am văzut maică că mori
Murit-ai și m-ai lăsat
Mititel și ne-nvățat
Și la cap nedeșteptat
Ca și un par într-un gard
La toți oamenii de sfat
Ca și-o pasăre-ntr-o holdă
La toți oamenii de vorbă
Măcar încotro mă duc
Gândești că-s cu păr de lup
Măcar încotro mă trag
Gândești că-s cu păr de drac.

VI

Maică măculița mea
De ți-a fost dragă lumea
Ascultă ce m-oi ruga
Maică eu la dumneata
Dă-mi mie grițari
Să mă duc la poticari
Să-mi cumpăr maică fărină
Să nu facă mândra pe mine
Fărină de rumenit
Să fiu dragă la iubit
Să fiu dragă la feciori
Să mă joace-n sărbători!

VII

Cine nu-i mâncat de rele
N-are ce cânta de jăle
C-a lui hore nu mai mere.
Frunză verde de trifoi
Lasă-ne să cântăm noi

N-avem tata, n-avem mamă
Frunzulică și-o năframă
Frunzulică dintre munți
Noi suntem fără părinți
Frunză lată câtu-i palma
N-are cine mă-nvăța
Nice bine nice rău
Numai singur Dumnezeu.

VIII

Strajă meșter din companie
Cât e noaptea el nu doarme
Oi tot scrie la hârtie
Și trimite la biraie
Biraile le jurați
Să ducă voinici legați
Un voinic mi-a auzit
Și din grai așa au grăit
Scoală maică, scoală taică
Pe voinici pe toți îi leagă
Maică-sa din grai grăia
Mândrul mamei fiul mamei
Cât îi noaptea n-ai dormit
Toată noaptea ai buiguit
Lasă maică că-i vedea
Că pe când noi ne-om scula
Casa ne-or înconjura
Și pe mine m-or lua
Nici vorbă să fiu gătat
Când casa le-o-nconjurat
Și pe fecior l-o legat
Feciorul mi-o cuvântat:
- Rămâneți boi în ocol
Și casă plină cu dor
Și voi părinți supărați
Rămâneți tare-ntristați
Rămâi tată, rămâi mamă
Și toți ai mei cei de-o samă
Rămâi taică sănătos
Ca și-un rozmarin frumos

Dr. Artemiu Publiu Alexi – culegător de folclor

Rămâi maică sănătoasă
 Ca și-o floare mai frumoasă
 Plânge-mă mamă cu dor
 Ți-am fost fată și fecior
 Ți-am scos plugul din ocol
 Ți-am făcut mare ogor
 Și-am semănat grâu de vară
 Să se coacă până-n seară
 Să faci maică merindioară
 Merindioară pe trei zile
 Mă duc maică de la tine
 Merindioară-ncornurată
 Rămâi maică supărată
 Mă duc maică de la tine
 Plânge-mi inimioara-n mine
 Ca o copilă de trei zile
 Mă duc maică de la voi
 Plângu-mi ochii amândoi
 Dar îmi plânge ca unul
 C-acela știe ce-i dorul
 Ori pic lacrimi ori pic sânge
 Că neamțu nu pot învinge
 Cum nu-i neamțu șugubăț
 Face stați-n două stați
 Și repaus numai un ceas
 Cum se apropia de oraș
 Dă porunca la dobași
 Să bată Granider marsch!

IX

Codrul cu frunza lungă
 Pice gheața nu te-ajungă
 Voinicii-n tine să fugă.
 Plin e codrul de voinici
 La tot fagul câte cinci
 Oi la fagul cel mai mare
 Zace-un voinic de langoare
 Cu mândruța la picioare
 Ea din grai așa grăia:
 - Bade bădișorul meu
 Ori tu mori ori tu te scoală

Că mi-am urât zilele
 Ori îmi dai și mie boală
 Mutând căpițele
 Și la cap și la picioare
 După umbră după soare
 El din grai așa a zis:
 - Mândră mândruțița mea
 Eu atunce m-oi scula
 Când tu mie mi-i aduce
 Sloi de gheață-n miez de vară
 Mure coaptă-n postu mare
 Ea din grai așa grăia
 Frunză verde ca una
 După acele n-oi umbla
 Ori îi muri tu ori ba
 - Bădiucă ești bolând ești
 Că de nu te nădăiești
 Mure coaptă ți-s ochii
 Că mă stâmpără de dor
 Sloi de gheață ți-i inima
 Tot te temi că mi-i scăpa.

X

Cântă puiul cucului
 Pe coarnele plugului
 Cântă mierla pe teleagă
 Și striga la boi să meargă
 Nu mergeți boi cătinel
 Că ne vede-un păcurărel
 Sub cel vârful de muncel
 Mergi de-amiază la strungă
 Ca oile să le mulgă
 Mulge două
 Lasă nouă
 Cu mândra la amândouă.

XI

Cântă puiul cucului
 Sus la vârful muntelui
 Nime-n lume nu-l aude

Dr. Artemiu Publiu Alexi – culegător de folclor

<p>Fără o doamnă di-n curte Doamna din graiu-i grăia - Cucule cucuțule Haida cântă-n curtea mea Că eu bine te-oi ținea Cu vin roșu strecurat Cu grâu mândru vânturat - Ba eu doamnă n-oi veni Că în codru voi trăi C-oi zbura din creangă-n creangă Și mi-a fi lumea mai dragă Și mi-oi bea apa de sete Și-oi mânca la iarbă verde Oi bea apa din izvoară Toți dușmanii noști să moară Să moară și mândra mea Cu câți drăguți ea avea Să mor mândrucă și eu De n-oi fi drăguțul tău.</p> <p style="text-align: center;">XII</p> <p>Cântă cucul la făget Rămâne satul secret N-am un drag să mă desfăt De când mândră nu te văd Cântă cucul la soții Rămâneau sate pustii N-am un drag să mă mângâi De când bădiucă nu vii Când a fost vara și dragă Limba cucului se leagă Bădiucă de la Pichet Vin-acasă să te văd Șad în pușcă rezemat Și negru de supărat Vin-acasă nelăsat - Dragu badei aș veni Nemții nu m-or slobozi - Da tu nu te fă-a fugi. Te roagă la căpitan Să te lase pe iest an</p>	<p>Că te-ntoarce pe alt an.</p> <p style="text-align: center;">XIII</p> <p>Oi bădiucă de la școală Vi-acasă și te-nsoară Că ți-a sta bine-nsurat Ca trandafirul rujat Ți-a sta bine cu nevastă Ca trandafiru-n fereastră Ți-a sta bine cu-o cucoană Ca și frunza-ntr-o ulcioară Ția sta bine ca-un cucon Ca și frunza-ntr-un ulcior Te lasă de-nvățătură Vin-acasă să-ți dau gură.</p> <p style="text-align: center;">XIV</p> <p>Frunză verde ca una Mai iubine-om mândră ori ba Dară bine-i cu-a atâția. De-ai gândi să ne iubim Hai la crâșmă să bem vin De-ai gândi să ne lăsăm Hai la crâșmă să mai bem La crâșma-ntr-un doi molizi Că e cupă cu doi florenți Cum om bea ne-om fi urâți La crâșma între doi fagi Că e cupă cu doi pataci Cum om bea ne-om fi și dragi Și să bem și să ne-mbătăm Și vorbe să ne-aruncăm Care din ce neam suntem. - Să vezi bade cum mi zice - Eu ție mândră așa ți-oi zice Vezi drăguță muieruță Tu mi-ai fost dulce drăguță Tocmai de la inimuță Dar tu mândră cum îi zice - Eu ție bade-așa ți-oi zice</p>
--	---

Dr. Artemiu Publiu Alexi – culegător de folclor

Trandafir mândru albuț
Tu mi-ai fost mândru drăguț
Tocmai de la sufletuț.

XV

În grădină pe cărare
Paguba că e iarbă mare
De nu pot cântând a mere
La-ale mele floricele
Să le ud cu apă rece
Dar de doru mândri-mi trece
- Lasă-te mândră de rele
Că-i muri și ți-or fi grele
Că și eu am pusu un gând
Să mă las de-al tău iubit
Că mâini mă duc în pământ
- Lasă lasă dar nu mă-ndur
Că sara-mi iasă-n drum
Nu mă pot lăsa de el
Că mi badea tinerel
Are-o roșioară față
Ce scurtează a mea viață
Când eu la dânsul privesc
Eu nu pot să nu-l iubesc.

XVI

- Tras-ai mândră pentru mine
- Tras-am bade pentru tine
- Tras-ai mândră mult urât
- Tras-am cât e pe pământ
- Tras-ai mândră mult necaz
- Tras-am până n-am rămas
- Răbdai mândră multe ori nu?
- Răbdai câte-s cu modru
- Dar cu cele ce-ai făcut?
- Prin urechi le-am petrecut
Eu afară am ieșit
Și la tine am gândit
- Spune-mi mândră cu iubit
Da la mine ce-ai gândit?

- Spunu-ți bade cu iubit
Eu la tine-așa am gândit
Să-mi vie sara curând
Să fiu cu tine-ntâlnit
Sara-o venit și-o-nserat
Eu cu drag te-am așteptat
Oi cu focul ațâțat
Și cu dor de la banat
Și cu foc și cu lumină
Și cu dor de la inimă
Dac-am văzut că nu vii
Pus-am dorul căpătâi
Și cu jalea mă-nvălii
Gându de tine nu-mi ieși
Da-așa văd că niciodată
Nu putem fi laolaltă
Puteam fi și iubiți
Dacă n-ai ave părinți
Da părinții nu te lasă
Să iubești pe cine-ți place
Părinții nu te-or lăsa
Să te iubești cu badea
Că părinții-s gingași tare
Ca dânsii nu-s pe sub soare
Vai cu greu e de trăit
Cu omul care-i hârsit
Și cu greu e de lucrat
Cu omul care-i ciudat
Ciudă-mi și ciudă-mi pare
Pentru acea despărțire
Ciudă-mi și ciudă-mi vine
Că mânie au pe mine
Ciudă-mi ciudă mi-a fi
Ciudă până ce-oi muri
Dar la ce să mor de ciudă
Că-s voinic și-am îmblat în lume
Mi-oi găsi eu după mine.

XVII

La izvor la trei fetiță
La limpede fântiniță

Dr. Artemiu Publiu Alexi – culegător de folclor

<p>E badea cu-a lui drăguță O ține de cingătoare Și-o pune la sfântul soare - Să fie bade ca-anatema De mai am pe cineva Afară de dumneata De mai am pe oarecine Oi mai drag decât pe tine Uscă-mi-se struțul meu Ca iarba pe lângă tău Uscă-mi-se cununa De mai am pe cineva Afară de dumneata Să-ți calce urma Ca câmpul primăvara - Dară tu dragă bădiță Stai să te jur pe credință Că de ai pe oarecare Oi mai drag decât pe mine Uscă-ți-se struțu-n clop Ca iarba pe lângă clop.</p> <p style="text-align: center;">XVIII Arsinic și Arsinica</p> <p>Frunză verde de dudău Auzit-am mândră eu Că-i dus cucu-n Cernăuți Și-o văzut și-al tău drăguț Șede-n pușcă rezemat Nebăut și nemâncat Foarte trist și supărat Știind acasă ce-o lăsat Lăsa car cu patru boi Și hâjdei mare cu oi Lăsa căruț cu doi cai Și podu plin cu mălai Când acasă mi-o venit El nimica n-o găsit -- Frunză verde plop înalt Feciorul s-a supărat</p>	<p>Dacă nimic n-o aflat Și nevasta și-o-ntrebat - Nevăstuică-a mea aleasă Te-am luat să-mi fii boreasă De avere să-mi grijești Iară nu s-o prăpădești Dar cu boii ce-ai făcut? - Boii că-ntârg i-am vândut - Cu oile ce-ai lucrat? De niciuna n-ai lăsat - Păcurarii mi-o fugit Oile s-au prăpădit - Dar cu caii ce-ai lucrat? - Hoții noaptea i-o furat! De-ntrebat dac-o gătat Feciorul mi-o cuvântat: „Mândră mândruleaua mea Nevăstuică frumușea Gată-te tu numai bine Că vei merge-n târg cu mine. Ea frumos că s-o gătat Cizme roșii o-ncălțat Poale albe-o sufulcate Și la târg că mi-o plecat. -- Azi e luni și mâini e marți Mâini e târgul la Galați De neveste și bărbați Nevestele merg plângând Din inimă suspinând Iar bărbații fluierând Tot strigând și chiuind Azi e târg de țară mare Nevestele-s de vânzare Ori la turci ori la păgâni La tot felul de străini Cine-și vinde nevasta Uscă-i-se inima Nu-l primească țarina N-aibă parte de mormânt Nici hodină pe pământ. --</p>
--	--

Dr. Artemiu Publiu Alexi – culegător de folclor

<p>Frunză verde de acăți Colo-n târgul din Galați În mijlocul piațului La piatra Rumealului Popor mult se aduna Se-aduna și se-ndesa Ca să vadă să privească O ființă îngerească O nevestă-ncântătoare Mai frumoasă nu-i sub soare Ce plânge și suspina Cât cămașa-i tremura Căci bărbatu-o făcut La tot târgul de vândut Ea plânge și iar plânge Pân bărbatu-o târguie Când și când așa-i zice - Oi bărbate nu mă vinde Că ție bine ți-oi prinde Nu mă da în țări străine Că te-a ajunge dor de mine El nici grijă nu-i avea Mai departe târguia Mulți vine și întreba Cât de scumpă-i nevasta Prețul dacă-l auzea Se duce și se căra Mai mult la vorbe nu sta Pân odată-un turc bătrân Cu barba ca și-un păgân Începe a întreba: - De vândut ți nevasta? - De vândut mi săraca - Să-mi spui prețu nevestei Ai zău prețul nevestei Când pe dânsa-i cumpăni De trei ori cu talerii Și-o dată cu galbenii. Până dânsii târguia Nevasta mereu plângea Și din grai așa zicea: - De-ar da Dumnezeu cel sfânt</p>	<p>Să-mi asculte-al meu cuvânt Oi banii să nu le-ajungă Pe mine să nu mă vândă. Dară banii s-au ajuns Că turcu-avea bani de-ajuns. Turcul dacă au gătat Nevastă de cumpărat El de mână și-o luat Și acasă s-o cărat Acasă acas-au sosit El din grai așa a grăit: Așterne mândrucă-n pat Pentru-aceea te-am luat Ea pat i-o așternut Și din grai așa a grăit - Hai turce să ne-ntrebăm Care din ce suntem Eu-s fata Banului Din țara Harsianului Eu-s fata cea mai mică Ce mă cheamă Arsinică Ea nici bine n-o gătat Când turcu i-o cuvântat: - Eu-s feciorul Banului Din țara Harsianului Eu-s feciorul cel mai mic Ce mă cheamă Arsinic Tu-mi ești soră eu ți-s frate Să ne ferim de păcate Dar mai bine sora mea Ia-ți tu bani câți vei putea Și te-mbracă cum îi vrea Și te du la-al tău bărbat Spune-i că eu te-am lăsat Te-a lăsat al lui cumnat Arsinic Român bogat Ce umblă în turc schimbat Dacă banii s-or găta Vin la mine că-i afla Dacă banii s-or sfârși Vin la mine că-i găsi. --</p>
---	--

Dr. Artemiu Publiu Alexi – culegător de folclor

Arsinica s-o-mbrăcat
 Și mulți bani ea și-o luat
 Pe frate-său l-a lăsat
 Și-a plecat la al ei bărbat
 Acasă când a sosit
 Pe bărbat nu l-a găsit
 Că el de mult a fost murit
 De-a nevastei dor și-urât.
 Arsinica cea frumoasă
 Ea fără bărbat rămasă
 La mormânt i-a așezat
 O cruce mândră la cap
 Apoi iară s-o-nturnat
 La Arsinic cel bogat
 Și cu dânsu-o viețuit
 Până-n lume și-o trăit.

XIX

Pune mândră brâu în cruce
 Că de mâini badea se duce
 Ducă-se după a fi
 N-a fi mâini când a veni
 Fetele mi-or bătrâni
 Nimănui n-or trebui
 Până ei că mi-or întoarce
 Fetele prescuri s-or face
 Până ei mi-or înturna
 Fetele slujbe mi-or da
 La toată biserica
 Domnul Sfânt le-a ajuta
 Feciorii or înturna
 Și fetele le-or lua.

XX

Cucoș negru cântă-n cruce
 Scoală bade de ti-i duce
 Ca ziua să nu te-apuče
 Las să cânte a doua oară
 Și-apoi mândră tu mă scoală
 - Dimineața m-ai sculat

Când a ajuns soarele-n sat
 Ea din grai mi-a cuvântat:
 - Scoală, scoală măi bădiță
 Că-i soarele în portiță
 Și ciurda în dumbrăviță.
 Scoale bade Teodore
 Că-a răsărit soarele
 Pe toate răzvoarele.

XXI

La portița mândrii mele
 Trece-un părauț cu jăle
 Iese mândra să se spele
 Nu ști că-s lacrimi de-a mele
 Câte lacrimi am vărsat
 Aș face fântână-n sat
 Fântână cu trei izvoare
 Câți or bea din ea să moară
 Să beie dușmanii mei
 Să crepe inima-n ei
 Să beie dușmanele
 Să le crepe țâțele.

XXII

Busuioc de sub cetate
 Nu mă străina-mpărate
 Că n-am frate să mă cate
 Surorile mi-s departe
 Maica-i slabă nu mă poate
 Fără secretă de moarte.
 Făgețel frunză rotundă
 Păsările-n tine cântă
 Ies maicile și le-ascultă
 Oi ieșea și maica mea
 Să-și asculte pasărea
 Cum îmi cântă patima
 Patima vieții mele
 Și-a sufletului durere
 Săraca inima mea
 Iar prinde a mă durea

Dr. Artemiu Publiu Alexi – culegător de folclor

Nu mă durea de durere
Mă doare de doruri grele
Nu mă doare de demult
Fără de-amu de curând.

XXIII

De când maica m-o făcut
Tot în codru m-a păzit
Și nimica n-a văzut
Fără luna și stelele
Vara căprioarele.

- Surioară

Căprioară

Șade-n poala codrului

La fântâna cerbului

- Codre, codre

Câine lotre

Tu codre te-ai lăudat

Când pe tine te-am rugat

Că tu frumos vei ține

Și iarna ca și vara

Și-n tot anu vremea

Iaca vine Ziua Crucii

Pică vârfa frunzii

Ia vine și Simedriu

Pică frunza cu totu.

XXIV

Frunză verde de pe fag
Mă strigă badea din prag
El mă strigă cât pute
Am zis c-oi merge de-oi vre
Mă strigă badea din șură
Să-i dau gura că-i mai bună
El striga cât pute
Am zis c-oi merge de-oi vre
Când bătea ceasul la unu
Eram gata ca păunu
Când bătea ceasul la doi
Ne iubeam bade-amândoi

Când bătea ceasul la trei
Ne iubeam ca doi copii
Când bătea ceasul la patru
Hai mândruță-așterne patu
Când bătea ceasul la cinci
Haida mândruță de-aici
Când bătea ceasul la șasă
Ne suiam în sus pe trepță
Când bătea ceasul la șapte
Hai mândră de mă petrece
Când bătea ceasul la opt
Neamul mândrei plânge tot
Când bătea ceasul la nouă
Mă-mbrăcam în haine nouă
Când bătea ceasul la zece
Nime-n lume nu mă-ntrece.

XXV

Ceteră doagă de sită
Nu le spune așa deschisă
Ceteră doagă de brad
Nu le spune-adevărat.

XXVI

Zi-ne, zi-ne zicălaș
Că la vară ți-om da caș
De la cele vaci alaci
De te trece prin nădragi
De la cele vaci priene
Să te treacă prin izmene.

XXVII

Zi-ne, zi-ne măi țigane
Că la vară ți-om da carne
Că-a pierit un cal pe deal
Numai coada i-o rămas
Să plătim la ceterași
Pielea nouă de opinci
Carnea ție s-o mănânci.

DR. LAURENȚIU OANEA

Din activitatea de parlamentar interbelic

„Regna” în viața economică a graniței năsăudene

Un prețios aport adus vieții economice și culturale de Cooperativa grănicerilor

Rodnica activitate a d-lui senator dr. Laurențiu Oanea și președintele cooperativei

Instituția care a contribuit în gradul cel mai mare la ridicarea standardului de viață economică în granița năsăudeană și la promovarea progresului cultural și ajutorarea instituțiilor bisericesti și școlare, este fără îndoială regia cooperativă „Regna”, care a fost reînființată sub forma ei de astăzi, în vara anului 1935.

Sediul nu la Bistrița, ci la Năsăud...

Este deplin cunoscut faptul că societatea „Regna” care a exploatat pădurile celor 44 comune grănicerești înainte de anul 1932 când a venit C. A. P. S. la conducerea averilor grănicerești, din cauza nepriceperii și egoismului personalului, - la care a contribuit și criza, - a lăsat o moștenire de peste 100 milioane lei datorii, care apăsau asupra averilor grănicerești.

În 1933 venind C. A. P. S.-ul la conducere, nu prea a salvat situația și nici n-a ameliorat-o cu nimic.

În această situație, conducătorii graniței în frunte cu d-l senator dr. Laurențiu Oanea și Dumitru Nacu, fost prefect, au luat inițiativa și au făcut propagandă pentru reînființarea regiei cooperative „Regna”, dar care va trebui să aibă o administrație și conducere cinstită, cu persoane recrutate dintre specialiștii graniței.

Populația grănicerească a aderat la acest proiect, cerând însă ca sediul regiei să nu mai fie sășescul oraș Bistrița, ci Năsăudul, capitala graniței și centrul spre care gravitează majoritatea absolută a comunelor grănicerești și averilor lor.

S-au opus schimbării sediului comunele grănicerești de pe Valea Bârgăului, îndemnate de oamenii politici interesați. Punctul lor de vedere însă a căzut în urma dârzeniei d-lor senator Oanea și Dumitru Nacu, care au demonstrat că este un drept al Năsăudului ca instituțiile cu caracter grăniceresc să-și aibă sediul în Năsăud.

În august 1935, întreaga arhivă și administrația regiei „Regna” au fost transportate la Năsăud, plasate fiind în grandiosul edificiu al Școlii Normale de băieți.

Lupta unui om energic senatorul dr. Laurențiu Oanea

D-l senator dr. Laurențiu Oanea, cu competența d-sale și agerimea împreună cu autoritatea unui vechi luptător pentru drepturile grănicerilor și pentru apărarea averilor celor 44 comune, a convocat granița și a vizitat comunele arătând avantajele exploatării lemnului în regie de către o societate românească, grănicerească, care garantează absolut toate drepturile proprietarilor și satisfacerea lor la timp, precum și dezavantajele licitației publice, în care caz cu siguranță, exploatarea pădurilor din graniță ar fi căzut pe mâinile capitaliștilor evrei. Consecințele ar fi fost lipsa regenerării parchetelor exploatare și despădurirea imenselor terenuri păduroase.

Realizări de la 23 august 1935 până la 1 aprilie 1936

Munca pe teren a început imediat.

În adunarea generală de constituire a fost ales următorul consiliu de administrație: Președinte: dr. Laurențiu Oanea, senator. Membri: Ioan Popu, arhidiacon onorar, dr. Titu Mălai, prof. Univ., Emil Ștefănuțiu, prof., Pavel Pupăză, primar Telciu, Iacob Chitul, preot unit și dr. Ștefan Lupu, primarul orașului Năsăud. Comitetul de direcție: dr. Laurențiu Oanea, președinte. Membri: Emil Ștefănuțiu și Ștefan Lupu. Comitetul de cenzori: Constantin Partene, înv., Ioan Hasnașiu, contabil și Nicolae Șiauca, contabil cooperativ.

Completa asumare financiară și așezarea solidă a industrializării și comercializării pădurilor grănicerești s-a făcut numai începând cu era regiei cooperative „Regna”, care le-a primit într-o stare dezastruoasă de la C. A. P. S. prin Direcțiunea Silvică, la începutul anului 1935.

Contrar prevederilor pesimiste a Casei Pădurilor Statului, Consiliul de administrație al Regiei cooperative „Regna”, și-a luat răspunderea gestiunii și conducerea fabricilor și comerțului materialelor, ajungând ca într-un scurt interval de 7 luni să poată face față tuturor obligațiilor cu puterile proprii și să acopere toate cheltuielile de exploatare și comercializare, numai din veniturile proprii și fără a contracta „nici un împrumut”.

Astfel, la sfârșitul anului 1935, s-a realizat un beneficiu de 4.615.464 lei.

Până la 1 aprilie 1936 s-au achitat complet ratele 3 și 4 de conversiune și s-au lichidat toate datoriile către creditorii fostei societăți „Regna”. S-a achitat Direcțiunii Silvice costul lemnului de tulpină pe 1935 din care s-a dat comunelor suma de 2.000.000 lei.

Tinerii studenți universitari au primit de la „Regna”, drept bursă pe care fondurile grănicerești n-au putut s-o plătească, suma de un milion de lei.

Salvarea de la datorii a averilor grănicerești

Dar cea mai mare operă pe care au realizat-o conducătorii regiei cooperativei „Regna” în frunte cu d-l dr. Laurențiu Oanea, este că la 1 aprilie 1936, întreg patrimoniul grăniceresc, cu o valoare de peste 100.000.000 lei, a fost complet scutit de sarcini și nu este grevat de nici o datorie, căci datoriile față de Direcțiunea Silvică și unii furnizori precum și cele pendinte rezultate din exploatare, sunt acoperite cu valoarea creanțelor active curente,

„REGNA” ÎN VIAȚA ECONOMICĂ A GRANITEI NĂSĂUDENE

precum apare din proiectul de buget.

Prin muncă plină de abnegație, lucrând cu cinste și în mod cu totul gratuit d-l dr. Laurențiu Oanea, secondat de prețiosul concurs al d-lor Emil Ștefănuțiu și dr. Ștefan Lupu, primarul orașului Năsăud, membri în Consiliul de Direcție, a realizat minunea pe care administrația Casei Pădurilor nu o putea prevedea, că administrațiile pădurilor grănicerești de la Năsăud sunt salvate, nu mai au datorii, lucrările de exploatare, industrializări și comercializări sunt la curent și administrația proprie, dusă cu mijloacele rezultate din vânzările sale, este și asigurată prin buget echilibrat și foarte activ.

Această situație înfloritoare inspiră întreagă admirația graniței și recunoștința celor ce iubesc patrimoniul grăniceresc și sunt gata de orice luptă pentru apărarea lor.

Personalul administrativ

Personalul de la centrala cooperativei din orașul Năsăud este foarte bine pregătit și lucrează cu mult devotament pentru prosperarea instituției. Secretariatul general este încredințat și condus cu multă pricepere și dragoste de d-l Grigore Onoe, bun cunoscător al chestiunilor grănicerești, însuși fiind grănicer din comuna Nepos; contabilitatea este condusă de d-nii Matei Șirlincan, Anton Popoviciu, vânzările de d-l Belteag; casieria de d-l Șotropa, etc.

Situația muncitorilor de la fabrici

Atât funcționarii cât și muncitorii sunt bine retribuiți. În ultimul timp, la unele fabrici unde traiul este mai greu, lefurile au fost majorate. În luna octombrie a. c. personalul cooperativei s-a constituit în „Asociație” sub președinția d-lui senator Laurențiu Oanea. S-au redactat statute, au fost aprobate de adunarea generală de constituire și au fost înaintate Tribunalului pentru a fi aprobate și asociația înscrisă ca persoană juridică.

*

La sfârșitul lunii decembrie se va ține în Năsăud adunarea generală a regiei cooperative „Regna”, la care vor participa delegați din toate cele 44 comune grănicerești, pentru a da descărcare comitetului și a aproba gestiunea de până acum¹.

¹ *Națiunea Română*, Cluj, Anul X, 1936, nr. 278(11 decembrie), p. 3 (articolul este semnat de G. C.).

Ridicarea graniței năsăudene

Un credit de 430 milioane pentru construirea liniei ferate Salva – Borșa O nouă eră de refacere economică în județul Năsăud Întrunirea intelectualilor de pe Valea Sălăuței

Laurențiu Oanea prin oficiosul inter-național-țărăniștilor de la București și prin ziarul naționalistului de ocazie Ilie Rădulescu, - ziare căroră le vom da nu peste mult răspunsul cuvenit – d-sa continuă opera de ridicare economică și culturală a ținutului vechilor Cătane Negre, arendat până mai ieri de toți cocoșii turmentați ai Bistriței.

Cu aceiași nestăpănită dorință de muncă, cu același cuvânt ce nu cunoaște nici un obstacol, d-l dr. Laurențiu Oanea deschide un nou capitol în cartea realizărilor românești, capitol ce-l scrie cu peana de foc a gândurilor mari: construirea unei linii ferate pe valea Salvei.

Satul poetului George Coșbuc - Hordoul idilelor și al neîntrecutelor țeluri – va fi trezit din trândăveala poveștilor bătrâne. De-a lungul Văii Sălăuței cu trâncănit de tălângi în fuga apei și cu doiniri din fluierul doinelor de jar, nu peste mult va alerga sprinteneala trenului care va da desigur un nou impuls vieții economice din județul Năsăud.

Traducerea în fapt a unei vechi dorințe

Ideea construirii unei linii ferate pe Valea Sălăuței care să lege orașul Năsăud de Maramureș, s-a verificat tot mai insistent în ultimii ani. Această linie ar avea o mare importanță comercială și strategică.

Guvernul liberal, înțelegând această veche dorință a populației grănicere, în urma stăruințelor depuse de d. dr. Laurențiu Oanea, prin Decretul Regal din 5 iunie a. c. a aprobat deschiderea unui credit special în sumă de 430.000.000 lei pe seama Ministerului lucrărilor publice și al comunicațiilor, pentru cheltuielile reclamate de începerea lucrărilor de construcție a căii ferate sus-menționate. Acest credit se va acoperi din împrumutul de 95 milioane coroane aflat în cont special la Banca Națională a României, acordat de Zemska Banka din Praga, în baza legii promulgată cu I. D. R. nr. 1378-1937 pentru ratificarea protocolului încheiat între guvernul român și cehoslovac. Plățile se vor face treptat, în măsura avansării lucrărilor liniei

Intelectualii grăniceri și întreaga populație primește această inițiativă cu freamăt de bucurie.

Correspondentul nostru de la Năsăud ne relatează că, având în vedere importanța acestei probleme, d. dr. Laurențiu Oanea, senator de Năsăud, - singurul care a ostenit în această chestiune – a convocat zilele trecute pe toți intelectualii orașului Năsăud și consiliile comunelor Salva, Coșbuc, Telciu și Romuli, la o consfătuire în sala festivă a Primăriei Năsăud, la care au participat o mulțime de țărani și intelectuali.

Consfătuirea a fost deschisă de d. primar Șt. Lupu, care a arătat scopul acesteia.

RIDICAREA GRANIȚEI NĂSĂUDENE

D. senator dr. Oanea a făcut o dare de seamă asupra demersurilor și intervențiilor în vederea deschiderii creditului necesar, laudând guvernul țării care, înțelegând aportul național care l-ar aduce linia ferată care să lege Năsăudul de Maramureșul lui Dragoș-Vodă, a aprobat un credit de 430.000.000 lei, sumă destinată exclusiv acestor lucrări. Cere avizul celor prezenți în legătură cu terenul pe care urmează să fie edificată „gara mare” la Năsăud – unde este actuala – sau mai sora comuna Salva. Aceasta, având în vedere că după terminarea liniei Ilva Mică – Vatra Dornei, Năsăudul va deveni un centru important. Trei delegați ai comunei Salva au susținut că gara mare să se edifice pe teritoriul acesteia. În același sens a vorbit și părintele Ion Pop – Bichigiu.

D. Dumitru Nacu, adv. fost prefect a arătat avantajele construirii gării între Salva și Năsăud, mai în apropierea Năsăudului. Gara în perspectivă va ocupa o foarte întinsă suprafață și în acest caz țărani din Salva ar ceda mai greu terenul necesar. A asigurat pe țărani că la aceste lucrări vor fi angajați numai cei din comunele vecine.

D. ing. Ieronim Buzilă a vorbit asupra importanței strategice și comerciale a viitoarei linii. În legătură cu aceasta a propus sistematizarea și luarea de măsuri pentru o mai frumoasă aranjare a orașului. Sunt nădejdi ca în acel timp Năsăudul să devină capitala județului, și în acest caz trebuiesc edificii pentru instituțiile publice, armată, etc.

Revs. Vicar Ștefan Buzilă a mulțumit Guvernului și d-lui senator Oanea pentru atenția cu care tratează și de data aceasta granița năsăudeană.

După ședință, câțiva țărani și-au exprimat dorința că ar vrea ca în cel mai scurt timp Batalionul grăniceresc de gardă Regală, înființat de însuși M. Sa Regele, să fie adus de la Bistrița la Năsăud, în capitala istorică și firească a „Grănicerilor”.

D. senator Oanea a mulțumit participanților, exprimându-și convingerea că s-a făcut și se va face tot ce se va putea și cât mai mult pentru prosperarea graniței năsăudene. Cu aceasta consfătuirea a luat sfârșit.

*

Printre relatările scurte ale corespondentului nostru de la Năsăud citesc întreaga bucurie a populației grănicere și simț nezdruccinatul atașament al întregii populații față de d. dr. Laurențiu Oanea¹.

¹ *Națiunea Română*, Cluj, Anul III, 1937, nr. 133 (19 iunie), p. 3 (Articolul este semnat de „M. M.” ducându-ne la concluzia că nu este altcineva decât *Milu Mălin*, adică Emil Boșca-Mălin).

DIN GRANIȚĂ

Din districtul Năsăudului în februarie

Ceva despre organizarea municipală¹

În 22 ale lunii trecute ținându-se cea dintâi adunare a comitetului reprezentativ de nou ales, în ședința primă s-au ales amplexii municipali. Membrii comitetului s-au înfățișat în număr cât s-au putut de mare. Dimineața s-a celebrat Sf. Liturghie prin rsm. d. vicar și câțiva preoți, cu care ocaziune d. vicar a tras atențiunea celor ce erau de față asupra însușirilor, ce trebuie să aibă acei bărbați, cărora comitetul le va concredere conducerea districtului - vorbe frumoase, când se urmează de fapte - mult ne-ar părea bine când împlinirea acestor poftă și doriri s-ar începe întâi și de la cel ce recomanda, că așa să nu ajungem în scurt timp, după cum aud, să vedem împărțirea vicariatului prin introducerea de vicar ori protopop surogat și mai știe Dumnezeu ce sisteme până acum străine în biserica noastră, tot numai din cauza hărniciei. După 10 ore adunându-se membrii comitetului la școala normală, unde s-au ținut ședințele, invitară prin o deputatiune pe căpitanul suprem la ședință, care venind, deschise ședința prin o vorbire scurtă, în care a accentuat responsabilitatea membrilor comitetului în toate afacerile și trebile districtuale, îndată după aceasta propune a se alege o comisiune candidatoare, care avea să constea din 3 membri, pe lângă care prezidiul a mai ales încă 3 membri. Această comisiune mergând în biroul prezidial făcure candidarea, și trebuie să fi avut multe dispute, căci ne săturarăm a aștepta vreo 2 ore. Așteptam cu încordare să vedem rezultatul candidării; prezidiul însă redeschizând ședința ne descopere mai întâi, că la postul de vice-căpitan s-au insinuat mai mulți, dintre care pentru d. Ioachim Mureșianu fostul președinte judecătoresc mai multe comunități din district s-au rugat în scris, ca să fie considerată la alegerea de vice-căpitan, cu toate aceste comisiunea candidatorie a aflat cu cale a pune în candidație numai pre unul și anume pe fostul vice-căpitan d. cav. Florian Porcius, nefăcându-se nici o reflectare, candidarea se primi și se alese unanim, apoi la postul de fiscal se candidă numai unul d. Ioachim Mureșianu și se alese unanim, asemenea la postul de notar și vice-notar se candidară numai câte unul, care se întâmplară alegerile după comandă, dar nu face nimic, batăr ne aduserăm aminte de cele fru-

¹Nu știm, cine poartă vina, că districtul Năsăudului s-a făcut de câțva timp atât de oraculos, încât nici că mai auzi, dacă mai există ca român, ori că s-a cufundat în haosul stăpânilor zilei: de joi până mai apoi!? Vine însă, și nu prea departe, timpul, când trântiți cu capul de stâncă vă veți deștepta din iluziuni, dar numai cu capul spart, dacă nu și cu corpul leșinat! - R.

DIN DISTRICTUL NĂSĂUDULUI ÎN FEBRUARIE

moase, de când eram grăniceri, pe când, dacă reflectă cineva comandantului său, auzea numaidecât „halb rechts marsch“, poftim acum constituția! Față cu posturile din urmă nu am nimic de reflectat, căci după cum am auzit nu s-au insinuat numai câte unul, dar față cu candidarea de vice-căpitan am de a observa, că candidarea a fost prea forțată, oricum să zic, octroiată, cunoaștem însușirile celor ce se insinuază, și batăr atâta răsplată, favoare ori considerațiune era pentru aceștia, ca să fi venit în candidare, căci aceasta nimic împiedica reușirea d-lui Porcius a cărui activitate și multe merite pentru district ne sunt bine cunoscute. Altcum nu pricep are comisiunea candidatorie dreptul de a candida numai pe unul la un post, când sunt mai mulți insinuați, care au toate recerințele și formalitățile legale pentru de a putea veni în candidare, de cumva este aceasta atunci nu poate fi vorba de alegere prin candidațiune, atunci la atari alegeri nu trebuie să alege membrii comitetului din depărtare și cu spese numai ca să poată acompania comanda cu un „să trăiască“, ori ca on. comisiune candidatorie a ținut pe întreg comitetul de minoreni, cărui îi trebuie cap, fiindcă nu știe ce e folositor și de lipsă pentru sine? Pardonăți-ne d-lor, căci doar în constituția asta mascată batăr atât am învățat: a ne cunoaște oamenii! Vă mulțămim de tutoria, mai lăsați-ne mai liber, să ne putem și noi mișca după placul nostru, fiecare om își are convingerile sale, ori poate și astăzi sunteți tot de acea părere, cum că tot darul și fericirea districtului numai de sus poate veni (nu înțeleg din cer) ori noi toți suntem turma necuvântătoare?!

Pentru posturile de juzi cercuali s-au candidat, după cum cred, că se cuvenea tot câte trei, și s-a ales cu aclamațiune în cercul Năsăudului dd. Florian Marian, în cercul Monorului Elia Cincia, în cercul Rodnei Ioan Isip, în cercul Zăgrei Toma Hontilă și în cercul Bârgăului cu majoritate de voturi d. Nicolau Rusu, - grație domnului nu putem să ne plângem, avem inteligenți destui în toate ramurile, așa între juzii cercuali avem și juriști, cu toate, că aceștia am fi dorit să-i vedem aplicați la judecătoria lângă paragrafii lor, ori nu cărând lemne la poduri, nisip pe drumuri și strângând contribuția, doar ce să facem?! E bine încă și atâta, nu e vina nici a noastră, nici a lor, ci poate acelora, care le putea face doar loc la sedrie - batăr în locul acelora, cărora nu le prea place de noi... și... Pentru două posturi de asesori orfanali observându-se cea mai mare liberalitate se candidară vreo 7 ori 8 se aleseră cu unanimitate Dorotei Cimbulea și Teodor Ionașcu, de inspector silvanal s-a ales Gregoriu Pop, apoi de fizic distr. d. Dr. Stefan Pop, de chirurg și veterinar în Năsăud Basiliu Cornea, chirurg în Monor s-a ales Petru Neagoș, ori în Bârgău și Sângeorgiu s-au substituit N. Tenerean și Manschiitz. Ca esactor districtual s-a ales cu unanimitate Atanasiu Ușieriu. Astfel s-a finit restaurațiunea districtului nostru, dea Dumnezeu să fi fost făcută într-o oră fericită, ca așa multe ce mai sunt de făcut să se facă, și multe ce sunt de îndreptat să se îndrepte, căci numai atunci ne vom putea lăuda cu dregătorii noștri, dacă interesele noastre comune vor fi reciproc sprijinite, atunci bunăstarea și prosperarea districtului nostru va fi asigurată¹.

¹ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, Anul XXXV, 1872, nr. 17 (26 februarie/9 martie), p. 2 (articolul este semnat cu pseudonimul *Un alegător*).

Din Vicariatul Rodnei

Mult st. D-le Redactor!

Știrea despre convocarea sinodului provincial românesc gr.-cat. în Blaj pe Duminica Tomii, ridică spiritul clerului și al poporului gr.-cat. din vicariatul Rodnei, și la convocarea reverendisimului d. vicar foraneu Gregoriu Moisil se adună, clerul gr.-cat. din Vicariatul Rodnei în 22 Aprilie în Năsăud în un sinod vicarial, în care se pertractară următoarele obiecte:

a) La propunerea reverendisimului d. vicari se citi și primi proiectul adresei de mulțumită conceput de Dr. Ioan M. Lazar, pentru de a se trimite la Excelența Sa mitropolitul românesc gr.-cat. de Alba Iulia Dr. Ioan Vancea pentru convocarea sinodului provincial, și care sună în modul următor:

„Excelența Voastră prea iluminate și sfințite domn arhiepiscop și mitropolit românesc gr.-cat. de Alba Iulia!

Cu vie mulțumită și recunoștință fiască, cu inima palpitând de bucurie, și prin urmare de viață, ne luăm cutezare noi clerul românesc gr.-cat. al vicariatului Rodnei adunat în sinodul său vicarial de astăzi, a ne adresa către Excelența Voastră prea bune părinte, zicându-vă din adâncul inimii unu: fiți de Dumnezeu binecuvântați și de noi bineveniți și salutați în pașii întreprinși de Excelența Voastră prin convocarea sinodului provincial gr.-cat. românesc în cauza regenerării sfintei noastre biserici și provincii metropolitane gr.-cat. de Alba Iulia!

Excelență! Precum lumea fizică și materială, organică ca și neorganică are op de un motor principal, pentru ca să-și înceapă mișcarea, viața și activitatea sa ulterioară, fără de care ar înceta de a-și exista și viețui; - tocmai așa se recer și în lumea psihologică și spirituală și eclesiastică unii motori principali, care din timp în timp să asprească prin impulsurile sale înțelepte activitatea spiritului pe câmpul psihologic și eclesiastic, și care să scoată puterile spiritului din lăncezirea, în care amăsurat naturii lucrurilor finite cade spiritul în urma strângerilor și piedecilor mari, care îi încrucșează activitatea adeseori.

Grelele împrejurări ale sfintei noastre biserici în răstimp au adus cu sine naturalmente și oarecare lăncezire a spiritelor în lucrurile bisericesti, de care încă până azi pătimește biserica noastră cu respect la membrii săi compunători, și facerea naturalmente o stagnație în afacerile sale până în prezent, care a adus cu sine de nu se pot mișca mai departe, fără ca totuși pe drept să se poată imputa ori capilor ori

DIN VICARIATUL RODNEI

membrilor ei spre deplină cea stagnație ca cauză.

Un atare motor principal pentru a scoate biserica noastră din letargia, în care fără deplina ei voie și vină se confundă, vedem noi cu vie plăcere, mulțumită, recunoștința și mândria în Excelența Voastră fostul nostru odinioară episcop diecezan, și în consilierii Excelenței Voastre, mai ales de când vedem, că rugămintilor și pașilor noștri și ai celuilalt cler românesc gr.-cat., făcuți la înaltele locuri, începeți a le da auz convocând sinodul provinciale pe Duminica Tomii în Blaj, - ca așa sfânta noastră biserică să poată înainta cu pași rapizi pentru de a-și împlini marea sa misiune în orientul Europei; căci precum strămoșii noștri transplantați din provinciile romane ca element latin în aceste provincii ale orientului Europei și au avut (și și strănepoții lor nu încetează de a avea și astăzi) misiunea din punct de vedere profan și politic de a fi figurat și a figura de între-mijlocitori și împăciuitori ai culturii occidentalismului cu a orientalismului, - tocmai așa și sfânta noastră biserică mai ales de la sfânta unire nu încetează de a-și avea - nu fără voia prea înțeleptei providențe divine - înalta misiune de a împăca orientalismul cu occidentalismul și pe terenul bisericesc.

Suntem de acea fermă convingere: cum că sinodul provincial în frunte cu Excelența Voastră cu ajutorul spiritului sfânt iluminator, nu va trece cu vederea această înalta și măreață misiune a bisericii noastre așezate în această parte orientală a Europei, ci amăsurat exemplelor strămoșilor noștri, care în timpurile, când sub arianism și alte erezii se luptă orientalismul rătăcit în contra occidentalismului, au știut apăra și susțin cu mână de fier de occidentalism, așa veți ști afla cu deplină conservare a limbii materne în toate afacerile bisericești cea cale mijlocie regeneratoare a bisericii noastre, încât servind de punct trecător și împăciuitor al orientalismului cu occidentalismul, să nu devină sub specie religioasă instrument rătăcit în mâini nechemate, cu scopuri nu curate, nu bisericești, ci profane și nejuste.

Între atari auspicii pline de sperare, primiți, rugăm-vă Excelență! via noastră mulțumită, recunoștință și stimă și urându-vă vouă părinte bun și sfântului sinod fierbinte din adâncul inimilor noastre fragede și fiești, ca Dumnezeu strămoșilor noștri, domnul cerului și al pământului, cu brațul tăriei și al puterii sale infinite să vă stea de scut și sprijin întru începerea, continuarea și perfecta îndeplinire a regenerării noastre bisericești, și spre deplina împlinire a tuturor doririlor juste ale clerului românesc gr.-cat. în astă privință manifestate de mai multe ori pre față, pentru gloria lui Dumnezeu, prosperarea bisericii, patriei și națiunii române, între vii oftări și sperări suntem cu cel mai profund respect, al Excelenței Voastre mult râvnitori și supuși fii.

b) La propunerea reverendisimului vicar se primește reprezentațiunea concepută și aleasă de Reverendisimul d. Gregoriu Moisil, în cauza convocării congresului bisericesc și a conservării dreptului de alegere al episcopului de Gherla,

DIN VICARIATUL RODNEI

în care se reînnoiesc și întetesc pașii făcuți până acuma, și care se va publica mai la vale.

c) În urmă sinodul vicarial își descopere mai multe doriri ale sale, care sunt: ca sinodul provincial să binevoiască a face pași la sf. scaun apostolic pentru restaurarea unui patriarh pentru biserica românească greco-catolică, - să se prelucreze prin oameni de specialitate și aprobe apoi de sinod și de scaunul apostolic un statut provincial, în care să se cuprindă principiile dreptului bisericii românești gr.-catolice, și după care apoi să se compună o colecție a legilor bisericii noastre, - asemenea să se prelucreze un rit românesc aprobat de sf. scaun apostolic, care să se pună în praxă atunci, când se va afla mai corespunzător împrejurărilor; - să se reînnoiască pactul sfintei uniri cu Roma, - să se conceadă a doua căsătorie a preoților, - să se provoace corpurile profesionale gimnaziale și normale românești pentru elaborarea unui plan uniform de învățământ, și eventual să-i adune în o conferință anuală, - și ca mijloc eficace în contra indiferentismului religios, să se mijlocească convocarea congresului în căușele competente lui după natura sa mixtă.

După care încheindu-se sinodul, membrii lui plini de sperare se depărtară la ale sale.

Tot în aceeași zi își ținu și comitetul districtual politic o ședință în cauza viitoarelor alegeri dietale, și alegându-se comisiunile respective, se împărți districtul în două cercuri de alegere, și anume: Năsăudul cu cercurile apartenente: Zagra și Monor, apoi S. Georgiul cu cercurile apartenente: Rodna și Bârgău. - Suntem curioși a vedea maturitatea politică a districtului la alegerile viitoare.

În fine veni știrea îmbucurătoare: cum că Maiestatea Sa ces. și reg. apostolic a binevoit a rezolva favorabil cauza grănicerească a arenzilor și munților încă fostă pendinte până acuma în interesul școlilor grănicerești din district. - De trei ori grație cerului și oamenilor celor cu bunăvoință! Drept care în 23 Aprilie la 10 1/2 ore a. m. se și ținu un „Te Deum” în biserica parohială gr.-catolică.

Năsăud în 23 Aprilie 1872¹.

¹ *Gazeta Transilvaniei*, Brașov, Anul XXXV, 1872, nr. 33 (26 aprilie/8 mai), p. 3.

Primatul muncii naționale la lucrările liniei ferate Ilva-Mică – Vatra-Dornei

O energie creatoare și un naționalist constructiv:
inginerul inspector Teodorescu

Pentru țară, linia în construcție Ilva-Mică – Vatra-Dornei prezintă o importanță strategică de necontestată valoare, iar pentru populația acestui ținut muntos din colțul nordic al României, un mijloc pentru alungarea mizeriei și nevoilor zilnice. Guvernul liberal a transformat întreg cuprinsul țării într-un șantier de muncă rodnică și constructivă, rezolvând în mod atât de fericit problema muncii și nevoile arzătoare ale acestei țări. Județul Năsăud s-a bucurat din partea guvernului, de un sprijin larg și neprecupețit. Ministerul Lucrărilor Publice de acord cu Direcțiunea Căilor Ferate și Ministerul de Război a hotărât începerea lucrărilor la linia în construcție Ilva-Mică – Vatra-Dornei. Inaugurarea acestor lucrări s-a făcut în vara anului trecut în prezența M. S. Regelui Carol al II-lea și a întregului guvern. Investirea unui capital atât de important pentru desăvârșirea acestei lucrări care se va stabili o legătură mai scurtă, mai ușoară și foarte importantă din punct de vedere strategic, între Ardeal și Moldova cu Bucovina și Basarabia este pe deplin justificată. Ea răspunde și unor imperative de ordin social care reclamau imperios înlăturarea șomajului și înviorarea vieții economice din această regiune. Aceste lucrări au fost reîncepute în momentul când foametea și sărăcia a ajuns punctul culminant. Astăzi această lucrare tehnică a revărsat asupra acestui ținut un val de simțitoare înviorare economică.

Un conducător energic: d. inginer inspector Teodorescu

Lucrările acestei linii au fost încredințate d. inginer inspector Teodorescu, care cu energia și puterea sa de muncă extraordinară, era o cheazășie sigură că această operă va fi dusă la bun sfârșit. Într-adevăr, după un an de muncă încordată, diagrama pe care o găsești în biroul d-lui inspector Teodorescu îți arată matematic că s-a lucrat la această linie în timp de un an mai mult decât în zece. Este o dovadă și un semn distinctiv al conștiinciozității cu care acest conducător harnic își îndeplinește datoria.

Domnul inginer Teodorescu este un devotat al muncii discrete și tănuite, iar dacă îndrăznesc a-i semnala rodnicia lui activitate în momentul când atâtea lucruri de mică importanță sunt slăvite, îi rog să mă ierte. N-am putut rezista dorinței de a nu

PRIMATUL MUNCII NAȚIONALE LA LUCRĂRILE LINIEI FERATE
ILVA-MICĂ – VATRA-DORNEI

evidenția activitatea rodnică a acestui energetic om al cifrelor pe care vremea l-a albit la tâmpile. Am văzut în d-sa un erou al muncii constructive și un devotat apărător al elementului românesc din acest ținut. Atenția și grija părintească pe care a arătat-o populației din acest colț al țării îl fac să trăiască veșnic în sufletele atâtor oameni necăjiți care au găsit adăpost și largă ajutorare la această întreprindere unde a decretat categoric primatul integral și fără rezerve a muncii naționale.

O minte care ordonă, o voință care creează

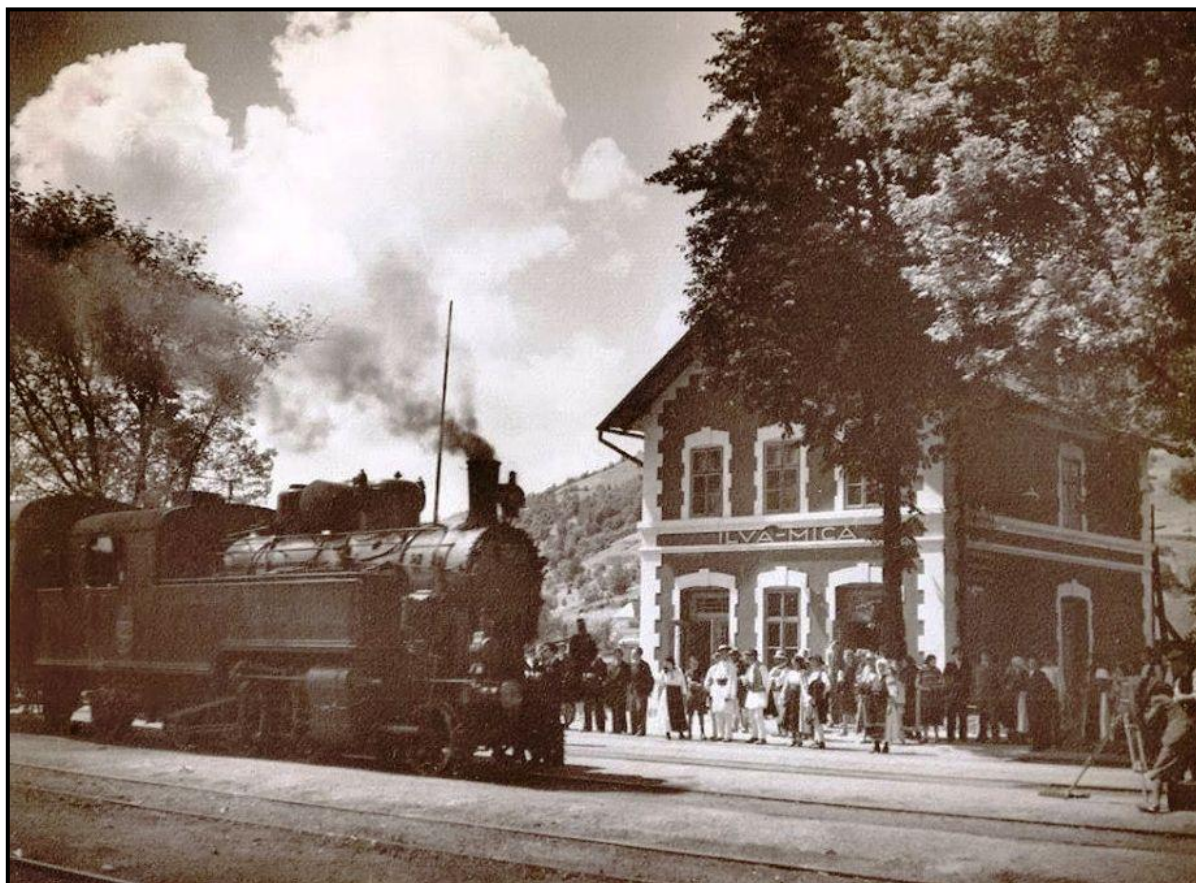
Iată definit integral conducătorul energetic și inimos al Inspecției a II-a de Lucrări C. F. R. de la Bistrița. Suflet exaltat de ideea naționalismului intransigent și înzestrat cu facultatea de a aprecia ordinea și disciplina, muncește sub puterea unui comandament de rodnice rezultate. Vizitând lucrările uriașe ale acestei linii rămâi uluit de rapiditatea cu care acestea se execută și fără să vrei deduci energia consumatoare pe care trebuie să o aibă neapărat șeful suprem al acestui impresionant șantier de muncă constructivă. Traseul de la Ilva-Mică spre Vatra-Dornei, pe o lungime de aproape 20 de km. va fi pus nu peste mult timp în circulație. Este un merit necontestat al d-lui inspector Teodorescu care a înțeles, peste așteptările noastre, să desfășoare pe lângă activitatea sa tehnică o activitate rodnică de adevărat apostolat. Câtă strădanie, muncă și energie risipită pentru a desăvârși această operă, pentru a trasa directivele unei sănătoase și mult așteptate orientări de afirmare a demnității naționale, pune acest rob al datoriei. Câtă frământare, ceas de ceas în acest om pentru a putea ajutama cât mai mult o populație sărăcită și o pătură de șomeri intelectuali dezlipiți de glia puțin roditoare a acestor meleaguri. Fire de luptător pe care greutățile îi atrag spre a le înfrunța cu îndrăzneală și perseverență, mare și neodihnit muncitor ce-și duce cu încăpățănare acțiunea sa până la izbândă, om săritor la nevoia oricui și oricând ca și la nevoile obștești, om de nădejde alături de care te simți în siguranță și cu încredere în cuvântul pe care ți l-a dat și pe care și-l va ține cu prețul oricărui sacrificiu, rob al datoriei și, mai presus de toate, om cinstit. Iată cine este acest conducător de la Inspecția a II-a de Lucrări Bistrița. Pentru localnicii acestui ținut pe care mâine îl va străbate un drum de fier ce-i va schimba aspectul, d. inginer Teodorescu rămâne simbolul unei energii creatoare devotată nevoilor și intereselor obștești. Mănat de o nețărmurită dragoste față de acest neam reîntregit, a depășit limitele fixate ale activității sale intrând în arena de aprigă luptă pentru desăvârșirea educației patriotice a săteanului și ostașului nostru.

Înrădăcinarea cultului pentru dragostea de țară, în sufletul ostașului, prin conferințele ținute, din inițiativa sa, de către confesorul Garnizoanei Bistrița, slăvirea memoriei eroilor căzuți în sfintele noastre năzuințe de întregire națională prin ridicarea unor frumoase monumente în toate comunele de pe Valea Ilvei, precum și

PRIMATUL MUNCII NAȚIONALE LA LUCRĂRILE LINIEI FERATE
ILVA-MICĂ – VATRA-DORNEI

cu sprijinul pe care l-a dat tuturor încercărilor de ridicare și stimulare a sentimentelor de demnitate și mândrie națională, pornite de către căminele culturale cărora le acordă, ca și școlilor, un larg sprijin, sunt atâtea dovezi de felul cum acest energic conducător al Inspecției de Lucrări înțelese să integreze armonic în opera sa tehnică, o operă de apostolat național atât de necesară vremilor în care trăim. Inspecția de Lucrări este pusă sub comandamentul vigilent, grav și sever al unui om cu suflet românesc. Pentru populația acestui ținut, pentru tineretul intelectual cuprins în ghearele șomajului și mistuit de febra revoluționară, acest conducător energic rămâne un binefăcător și tămăduitor neuitat. Iată de ce am crezut nimerit să mă opresc stăpânit de admirație în fața acestui rob al muncii discrete și al datoriei care structurează altfel viața economică a acestui ținut asigurând primatul muncii naționale într-o întreprindere tehnică pe care o leagă armonic de viața satelor și a locuitorilor din județul Năsăud¹.

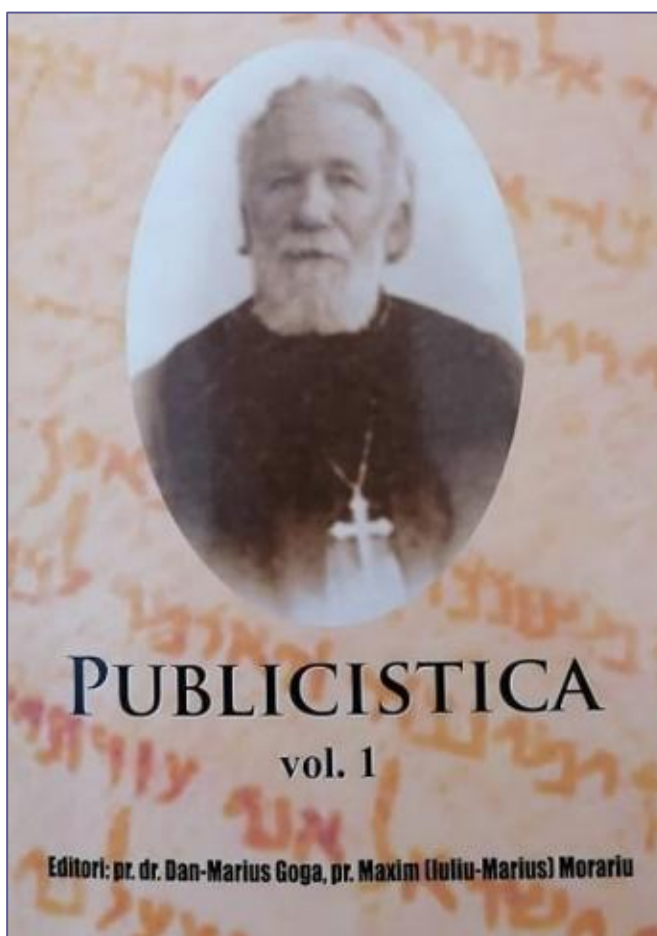
¹ *Națiunea Română*, Cluj, Anul IX, 1935, nr. 148 (vineri, 11 octombrie), p. 3.

RECENZIE

Protopop Grigore Pletosu, *Publicistica*, volum I, ediție îngrijită de Dan-Marius Goga, Maxim (Iuliu-Marius) Morariu, Cluj-Napoca, Editura Napoca Star, 2018, 126 p.:

Cercetători consecvenți ai vieții și activității protopopului Grigore Pletosu, un vrednic slujitor al bisericii strămoșești și al națiunii române, profesor al Gimnaziului Grăniceresc Năsăudean și protopop al Bistriței, teologii Dan-Marius Goga și Maxim (Iuliu-Marius) Morariu ne propun un nou proiect editorial, privind recuperarea articolelor și studiilor publicate de acesta în diferitele periodice ale epocii. Primul volum al acestui proiect a văzut lumina tiparului în anul centenarului Marii Uniri și nu întâmplător după părerea noastră, eroul acestuia, protopopul Grigore Pletosu numărându-se printre cei care, la 1 Decembrie 1918, au aprobat unirea Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului cu Regatul României.

Grigore Pletosu (1848-1934) a activat ca preot și protopop al orașului Bistrița (fiind primul protopop care a rezidat în interiorul orașului), profesor al Gimnaziului Grăniceresc Năsăudean, mai apoi ca funcționar episcopal la Cluj. De-a lungul vieții s-a remarcat atât ca un luptător pentru drepturile națiunii române din Transilvania, cât și ca un om de litere și de cultură, activând ca membru al Asociațiunii ASTRA și colaborând cu o serie de publicații religioase și laice din Năsăud, Bistrița, Sibiu, Bârlad, Cluj etc. De asemenea, s-a numărat printre cei care au corespondat și i-au stat alături cărturarului Corneliu Diaconovici pe tot parcursul elaborării monumentalei *Enciclopedii Române*, publicată sub egida Asociațiunii ASTRA în intervalul 1898-1904

RECENZIE

(pentru primul volum a colaborat cu 54 de articole, pentru al doilea volum cu 107 articole, iar pentru cel de-al treilea volum cu 290 de articole, semnate „Gr. P.”, „Gr. Pl.”, „Greg. Pl.”, „Greg. Plet.” sau „Pletos”).

Activitatea cărturărească a protopopului Grigore Pletosu poate fi urmărită prin intermediul listei bibliografice, reconstituită cu multă acribie de cei doi editori ai volumului, care cuprinde trei volume și 38 de articole, studii, necroloage, traduceri, recenzii sau semnalări răspândite în paginile „Raportului Gimnaziului Grăniceresc Năsăudean” sau revistelor „Sionul Românesc”, „Transilvania”, „Analele Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român”, „Telegraful Român”, „Gazeta Bistriței”, „Revista Teologică”, „Școala Română” sau „Gheorghe Lazăr”. Dintre acestea, 18 materiale, împărțite în cinci categorii, au fost prelucrate și incluse în acest prim demers de restituire a publicisticii protopopului Grigore Pletosu.

Ca orice demers științific de bună credință, volumul avut în vedere, binecuvântat de Înalt Prea Sfințitul Părinte Arhiepiscop și Mitropolit Andrei Andreicuț, este deschis printr-un studiu bio-bibliografic, în paginile cărui cei doi editori au reușit să recupereze principalele fragmente din biografia protopopului Grigore Pletosu (dimpreună cu o serie de episoade necunoscute, reliefate prin cercetarea documentelor de arhivă) și dimensiunea operei sale literare și teologice. Remarcăm în cazul introducerii, dimensiunea exhaustivă a documentării din spatele informațiilor prezentate, cunoașterea amănunțită a operei protopopului Grigore Pletosu, precum și ținuta discursului, accesibil oricărui tip de cititor.

După cum am precizat în rândurile de mai sus, cele 18 texte redactate de editorii volumului au fost împărțite tematic, în cinci secțiuni, după cum urmează: **„Cuvântări bisericești și publice și necroloage”** (cu textul „Cuvântarea lui Grigore Pletosu, în numele elevilor Gimnaziului Grăniceresc Năsăudean, la deschiderea școlii (1861)”, publicat în „Sionul Românesc”, an I, număr 9, 1865; „La deschiderea unei școli”, publicat sub formă de foileton în „Telegraful Român” pe parcursul anului 1898; „Ion Lupoai (1853-1901)”, publicat în „Reportu al XXXVIII-lea despre gimnasiul superior fundațional din Năseud pentru anul școlastic 1900-1901”, 1901; „Dr. Ioan Mălăiu (1840-1903)”, publicat în „Reportul al XLI-lea despre gimnasiul superior fundațional din Năseud pentru anul școlastic 1903-1904”, 1904; „Discursul protoiereului Gr. Pletosu, reprezentantul Episcopiei ort. rom. din Cluj, cu prilejul dezvelirii bustului lui George Coșbuc”, publicat în „Gazeta Bistriței”, an VI, număr 17, 1926), **„Cronici și articole de informare”** (cu textul „Moarte prin pușcă”, publicat în „Telegraful Român”, an XXVII, număr 91, 1879; „Mulțămită”, publicat în „Gazeta Bistriței”, an VII, număr 22, 1927; „Apel către On. Doamne și Domnișoare române din Bistrița”, publicat în „Gazeta Bistriței”, an V, număr 6, 1925; „Sărbătoarea Sf. Paști”, publicat în „Gazeta Bistriței”, an V, număr 8, 1925; „Pentru Fondul Recunoștinței”, publicat în „Gazeta Bistriței”, an VI, număr 7, 1926), **„Evocări”** (cu textul „Șaguna și cântarea bisericească”, publicat în „Revista Teologică”, an III, număr 9-10, 1909), **„Recenzii și prezentări de carte”** (cu textul „Ioan Stefanelli, *Catehetica*”, publicat sub formă de

RECENZIE

foileton în „Școala Română” pe parcursul anului 1880; „ABCDAR vorbitor pentru necărturari analfabeți”, publicat în „Transilvania”, an XL, număr 4, 1909; „O călătorie prin Alsacia-Lorena de Onisifor Ghibu-1909”, publicat în „Transilvania”, an XL, număr 4, 1909; „Ionel-educațiunea unui bun copil”, publicat în „Transilvania”, an XXXIII, 1902, număr 5, 1902) și „**Inițiative culturale**” (cu textul „Revistă Teologică”, publicat în „Telegraful Român”, an LII, număr 39, 1904; „Propunere pentru *Cartea tinerimii adulte din poporul agricultor*”, publicat în „Analele Asociațiunii pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român”, an V, număr 5, 1905; „La chestiunea uniformizării planului de învățământ pentru institutele teologice”, publicat în „Revista Teologică”, an III, număr 6-7, 1909).

Transcrise și prelucrate cu mult profesionalism, într-o manieră critică, însoțite de note explicative, textele amintite surprind profilul intelectual și moral al autorului lor, înclinația spre problemele epocii, experimentate de populația românească din Transilvania, precum și lejeritatea cu care acesta trecea de la un subiect la altul, de la chestiunile teologice, la problemele școlare, evocarea unor personalități sau semnalarea unor apariții editoriale. Toate acestea, demonstrează faptul că protopopul Grigore Pletosu s-a numărat printre personalitățile de marcă ale epocii sale, ancorat în realitate, conectat cu ideile și curentele culturale ale perioadei. Chiar dacă tratează un subiect de nișă, de istorie locală care, la o primă vedere nu ar prezenta interes pentru publicul larg, volumul semnalat surprinde o mică parte din opera protopopului Grigore Pletosu, o personalitate marcantă a Bistriței, reprezentant al generației care a pregătit realizarea Marii Uniri, texte risipite în paginile diferitelor periodice, care se cereau recuperate și valorificate. Mai mult, mesajul transmis de cele 18 texte amintite este unul extrem de actual, cel puțin vizavi de procesul educațional și conduita morală a tinerelor generații. Din acest motiv, felicităm inițiativa și strădania celor doi editori, efortul de a scoate din anonimat figura protopopului Grigore Pletosu și de a-i readuce în prim plan opera literară și teologică, dimpreună cu îndemnul de a continua și desăvârși acest proiect editorial.

Drd. Mihai-Octavian Groza
Universitatea „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca
Centrul Cultural „Lucian Blaga” Sebeș

**Istoricul sebeșean Mihai-Octavian Groza,
colaborator al monumentalei colecții „Construind Unirea cea Mare”**

Pr. Dr. Maxim (Iuliu-Marius) Morariu
Universitatea Pontificală „Angelicum” Roma,
Universitatea ”Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca

Recent, sub egida Universității „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca și a Editurii Școala Ardeleană Cluj-Napoca, a văzut lumina tiparului monumentala colecție „Construind Unirea cea Mare”, un proiect editorial inedit în peisajul istoriografic contemporan ce surprinde cele mai importante mărturii referitoare la drumul parcurs pentru realizarea Marii Uniri. Structurat în opt volume, acesta rezumă, prin intermediul documentelor publicate, întreaga mișcare națională a românilor din provinciile istorice, pornind de la momentul Revoluției Pașoptiste, continuând cu Unirea Principatelor Române, Primul Război Mondial, Marea Unire, punctul terminus fiind anul 1925, anul unificării administrative a

României Mari. Coordonat de Ioan-Aurel Pop, Ioan Bolovan, Ioana-Mihaela Bonda, Ana Victoria Sima și Teodor Laurențiu Popa, acest proiect este rodul muncii depuse de un colectiv editorial format din peste 30 de tineri istorici, cercetători formați în ambianța universității clujene, printre care s-a numărat și istoricul Mihai-Octavian Groza, din Sebeș.

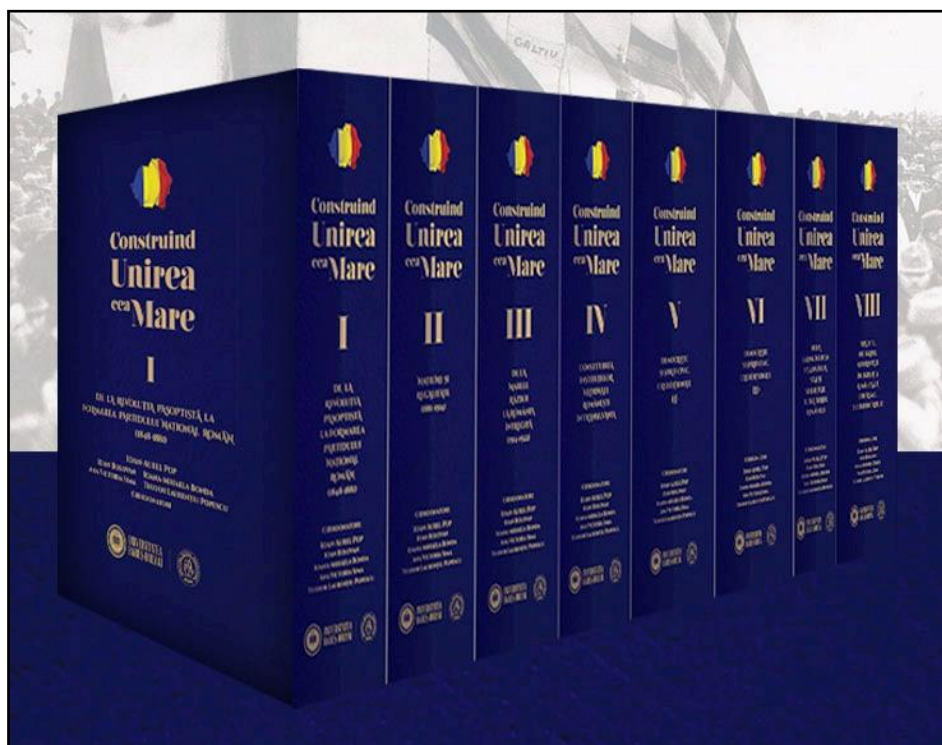
Ca parte a echipei de specialiști care au trudit la elaborarea celor opt volume ale colecției, istoricul Mihai-Octavian Groza a colaborat la editarea volumelor I (*De la Revoluția Pașoptistă la formarea Partidului Național Român: 1848-1881*) și II (*Națiune și Regalitate: 1881-1914*) și a îngrijit și prefațat, în colaborare cu Claudia Septimia Sabău, volumul III (*De la Marele Război la România Întregită: 1914-1922*). Conform celor doi îngrijitori, acest al III-lea volum reprezintă „[...] o sinteză a evenimentelor istorice desfășurate între anii 1914 și 1922. Documentele surprind cele mai semnificative momente și implicarea personalităților vremii, începând cu dezbaterile privind intrarea României în Pri-

mul Război Mondial, implicarea acesteia în conflict, realizarea și recunoașterea internațională a Marii Uniri. Informațiile cuprinse în cele peste 250 de documente ale volumului, ilustrează eforturile politice și diplomatice depuse atât de românii din Regatul României, cât și de cei din provinciile aflate sub dominație străină, pentru realizarea statului național unitar”.

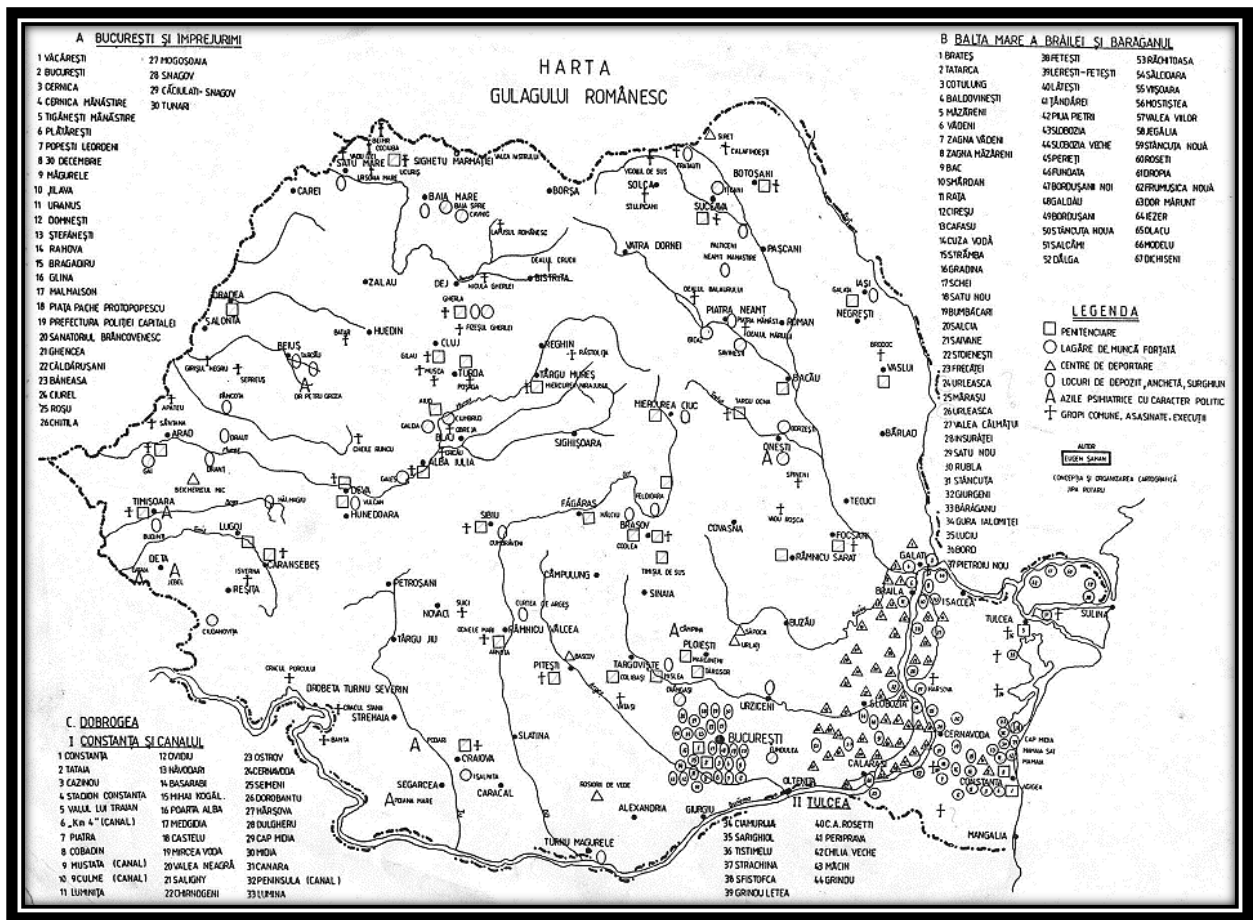
Mihai-Octavian Groza este istoric, doctorand al Universității „Babeș-Bolyai” Cluj-Napoca, președinte al Despărțământului ASTRA „Vasile Moga” Sebeș, din anul 2018 inspector de specialitate în cadrul Centrului Cultural „Lucian Blaga” Sebeș. Activitatea sa de cercetare științifică înglobează mai multe volume de autor, volume coordonate, reeditări sau colecții de documente, studii și articole de specialitate publicate în țară și străinătate, în limbile română, engleză, germană și italiană, dedicate, în bună măsură, istoriei Primului Război Mondial, Marii Uniri sau istoriei Sebeșului. În paralel, Mihai-Octavian Groza s-a remarcat și ca un ctitor de publicație științifică, în anul 2015 punând bazele anuarului „Astra Sabesiensis” (revistă indexată într-o serie de baze de date internaționale de prestigiu), relevanța activității științifice și editoriale fiind dată de includerea în repertoriile de specialitate (*Anuarul Istoriografic al României*), de recenziile și notele de lectură care au semnalat fiecare publicație, precum și de cele peste 250 de citări ale materialelor publicate.

Felicităm strădania prietenului nostru, istoricul Mihai-Octavian Groza, cea a întregului colectiv editorial, precum și cea a Editurii Școala Ardeleană din Cluj-Napoca, care a asumat sarcina publicării colecției „Construind Unirea cea Mare”, dorindu-le tuturor multă putere de muncă în continuare.

COMUNISM

LOCUITORI DIN ACTUALUL JUDEȚ BISTRIȚA-NĂȘĂUD ÎNAINȚAȚI ÎN CENTRUL DE TRIERE AL UNITĂȚILOR DE MUNCĂ (U. M.) ÎN COMUNA TUDOR VLADIMIRESCU, JUDEȚUL ILFOV

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Când vorbim despre represiunea comunistă, ne gândim în primul rând la închisorile comuniste și la oamenii politici interbelici care au fost închiși în spatele gratiilor după 1945. Statul comunist a folosit însă pe scară și mai largă un alt instrument represiv, ale cărui victime principale au fost, în mare parte, oameni obișnuiți, țărani, muncitori, pentru care politica nu era principala preocupare, dar au fost identificați de regim ca „dușmani ai poporului”. Este vorba despre unitățile și coloniile de muncă, un fel de lagăre de muncă forțată, în care oamenii erau închiși, în general, extrajudiciar, pe baza unei proceduri administrative controlate de Securitate.

Unitățile și coloniile de muncă au fost un important instrument represiv utilizat de autoritățile comuniste împotriva tuturor celor care erau considerați „dușmani ai regimului”. Internările administrative în aceste unități în care era folosită muncă forțată se făceau pe baza unor acte normative abuzive, secrete și în urma unor anchete și decizii ale Ministerului Afacerilor Interne (MAI), fără să fie nevoie de o decizie în justiție. Funcționarea acestor instituții recluzionare scoate în evidență cel mai bine dimensiunea totalitară a statului comunist și puterea discreționară a acestuia.

Unitățile de muncă au fost înființate prin Decretul nr. 6/1950, fiind menite să contribuie la „reeducarea elementelor dușmănoase R[epublicii] P[opulare] Române”. Decretul lăsa loc la abuzuri prin definiția vagă dată categoriilor de persoane ce urmau a fi internate în unități de muncă: erau vizați „[a]cei care prin faptele sau manifestările lor, direct sau indirect, primejduesc sau încearcă să primejduiască regimul de democrație populară, îngreunează sau încearcă să îngreuneze construirea socialismului în R.P. Română, precum și acei care în același mod defăimează puterea de stat sau organele sale, dacă aceste fapte nu constituiesc sau nu pot constitui prin analogie infracțiuni”. Urmau a mai fi sancționați „[c]ondamnații pentru infracțiuni împotriva securității Republicii Populare Române care la expirarea executării pedepsei nu se dovedesc a fi reeducați”. Abuzivă era și procedura de internare: nu era nevoie de un verdict al justiției, decizia fiind luată de Ministerul de Interne, pe baza unei anchete a Securității sau Miliției. Durata detenției era de 6 luni până la 2 ani, cu posibilitate de extindere până la 5 ani. Intervalul scurs de la momentul arestării până la terminarea anchetei (care putea să varieze de la o lună la câțiva ani) nu era socotit în decizia de internare administrativă.

Categoriile de persoane vizate pentru a fi trimise în colonii de muncă au fost detaliate în Ordinul nr. 100/1950¹. În completare la acest ordin, la data de 14.09.1950 Direcția Generală a Securității Poporului din București a trimis în teritoriu ordinul nr. 117/UM/327.998 din 29 aprilie 1950 în care li se cerea întocmirea de tabele privitor elementele

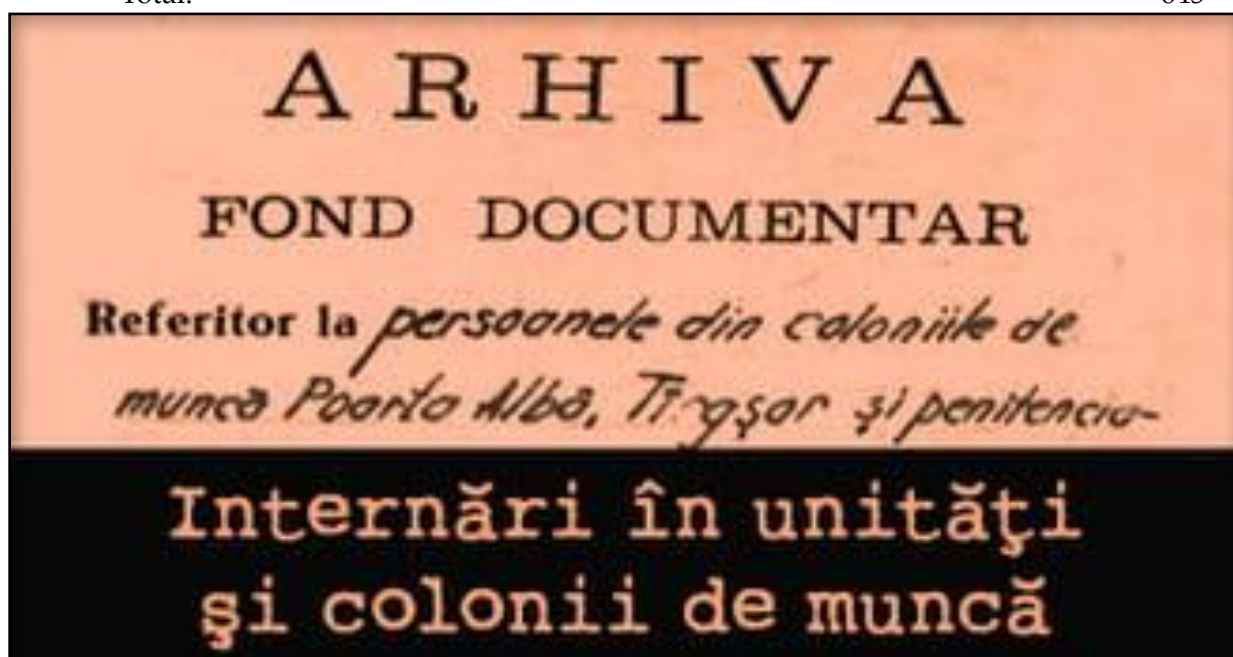
¹ Adrian Cioflâncă, *Instrumentele statului totalitar: unitățile și coloniile de muncă*, în „Revista 22” din 18.08.2015.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

încadrate în U. M. în dublu exemplar. Direcția Regională a Securității Poporului Cluj, prin semnăturile colonelului de securitate Patriciu Mihai și a locotenentului-major de Securitate Breiner Gheorghe, trimițând la centru, cu adresă către „tovarășul” colonel Birtaş, tabelele privitor cu elementele încadrate în U.M., în dublu exemplar, după cum urmează, precum și câte un exemplar din dosarele respectivelor:

DRSP Cluj (Județul Cluj).....	200
Serviciul Turda.....	124
Serviciul Dej.....	161
Serviciul Mureș.....	80
Serviciul Bistrița.....	80
Total:	645¹

În cele ce urmează vom da publicității locuitorii din actualul județ Bistrița-Năsăud care au trecut în aceste tabele, sub semnătura aceluiași colonel de securitate Patriciu Mihai și a Lt. Maj. de Securitate Walter Alexandru²:

1. MAREȘ GHEORGHE, născut la 31.08.1898 în comuna Medgidia-Constanța, de profesiune colonel deblocat, originea socială mic burghez, cu ultimul domiciliu în Bistrița-Năsăud.

2. FERZAN TEODOR, născut la 13.03.1892 în comuna Nețeni, județul Năsăud, de profesiune avocat, origine socială țăran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în Bistrița-Năsăud.

3. SĂLĂJAN FAUST junior, născut în comuna Vișeu de Sus, județul Maramureș, de profesiune student, originea socială mic burghez, cu ultimul domiciliu în Bistrița-Năsăud³.

¹ Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității (A.C.N.S.A.S.), *Fond Documentar*, dosar nr. 008754 - *Persoane arestate și internate în Unități și Colonii de Muncă pentru manifestări dușmănoase la adresa regimului democrat 1950*, fila 39.

² *Ibidem*, fila 79.

³ *Ibidem*, fila 60.

LOCUITORI DIN ACTUALUL JUDEȚ BISTRIȚA-NĂSĂUD ÎNAINȚAȚI ÎN CENTRUL DE TRIERE
AL UNITĂȚILOR DE MUNCĂ (U. M.) ÎN COMUNA TUDOR VLADIMIRESCU, JUDEȚUL ILFOV

4. NILVAN NICOLAE, născut la 12.04.1915 în comuna Șomcuta Mare, județul Satu-Mare, de profesiune moșier expropriat, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în Bistrița-Năsăud.

5. CUDRICI LUPU, născut la 5.05.1894 în comuna Bârsana-Maramureș, de profesiune moșier expropriat, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în Bistrița-Năsăud.

6. KLEIN BELA, născut la 15.09.1909 în Nima-Someș, de profesiune moșier expropriat, originea socială țaran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în Bistrița-Năsăud.

7. DAN TITUS, născut la 18.10.1900 în comuna Prundu Bârgăului, județul Năsăud, de profesiune funcționar particular, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.

8. IMREH GAVRIL, născut la 14.09.1915 în comuna Boroșneul Mare, județul Trei Scaune, de profesiune fost proprietar de fabrică, originea socială mic burghez, cu ultimul domiciliu în Bistrița-Năsăud.

9. ȘIRLINCAN IOAN, născut la 14.11.1902, în comuna Buduș-Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.

10. LAZAR IOAN, născut la 15.10.1900 în comuna Cușma, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială țaran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.

11. MAGYAROSI IOAN, născut la 3.07.1911 în comuna Jeica, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială țaran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.

12. MELEIAN IACOB, născut la 7.10.1910 în comuna Sebeșul de Sus, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială țaran sărac, cu ultimul domiciliu în comuna Petriș, județul Năsăud.

13. PUSCACIUC ȘTEFAN, născut la 7.08.1918 în Bistrița, Năsăud, de profesiune funcționar, originea socială mic burghez, cu ultimul domiciliu în Bistrița-Năsăud.

14. LOY FRANCISC, născut la 4.10.1897 în comuna Mijlocenii Bârgăului, județul Năsăud, de profesiune mecanic, originea socială mic burghez, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.

15. BANYAI ADALBERT, născut la 2.12.1921 în Turda, de profesiune pictor, originea socială muncitorească, cu ultimul domiciliu în Bistrița-Năsăud.

16. GABOR GHEORGHE, născut la 28.08.1908 în Dorna Candreni-Câmpulung, de profesiune agricultor, originea socială țaran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în Bistrița-Năsăud.

17. BUTA DUMITRU, născut la 18.07.1897 în comuna Șieu-Măgheruș, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur și factor poștal, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală¹.

18. CRĂCIUN NICOLAE, născut la 27.12.1901 în comuna Sântioana, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.

19. OTELEIAȘ SIMION, născut la 4.05.1900 în comuna Prundu Bârgăului, județul

¹ *Ibidem*, fila 61.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

Năsăud, de profesie agricultor chiabur, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.

20. COSTIN VASILE, născut la 24.10.1909 în comuna Simionești, județul Năsăud, de profesie agricultor chiabur, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.

21. SUSTER MIHAI, născut la 16.01.1920 în Bistrița-Năsăud, de profesie comerciant, originea socială țaran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în Bistrița-Năsăud.

22. CANTOR IOAN, născut la 18.04.1904 în Cluj, de profesie vopsitor, originea socială muncitor, cu ultimul domiciliu în Bistrița-Năsăud.

23. SARKANY FRANCISC, născut la 30.01.1915 în Urmenișul de Câmpie, județul Mureș, originea socială mic burghez, de profesie învățător, cu ultimul domiciliu în Bistrița-Năsăud.

24. CANDEL DAVID, născut la 13.10.1904 în comuna Vișeu de Sus, județul Maramureș, de profesie comerciant funcționar, originea socială mic burghez, cu ultimul domiciliu în Bistrița-Năsăud.

25. MATHE IOAN, născut la 6.06.1924 în comuna Tonciu, județul Năsăud, de profesie tâmplar, originea socială țaran sărac, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.

26. MORAR ALEXANDRU, născut la 7.07.1905 în comuna Sângeorz-Băi, județul Năsăud, de profesie fost plutonier-major de miliție destituit, originea socială țaran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în Bistrița-Năsăud.

27. MĂRGINEANU ȘTEFAN, născut la 5.09.1904 în comuna Ghinda, județul Năsăud, de profesie agricultor chiabur, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în Simionești-Năsăud.

28. FERENCZI MARTIN, născut la 20.05.1904 în comuna Tonciu, județul Năsăud, de profesie agricultor chiabur, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.

29. MĂGHERUȘAN ALEXANDRU, născut la 8.03.1893 în comuna Herina, județul Năsăud, de profesie agricultor chiabur, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.

30. GRIGA CONON, născut la 5.03.1916 în comuna Cușma, județul Năsăud, de profesie învățător, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.

31. CĂPĂȚĂNĂ IOAN, născut la 16.10.1909 în comuna Onitcani, județul Orhei, de profesie profesor comprimat, originea socială mic burghez, cu ultimul domiciliu în Bistrița-Năsăud¹.

32. PAVEL IOAN, născut la 1.05.1910 în comuna Bistrița-Bârgăului, județul Năsăud, de profesie agricultor, originea socială țaran sărac, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.

33. OLARU IOAN, născut la 18.01.1894, în comuna Maieru, județul Năsăud, de profesie agricultor, originea socială țaran sărac, cu ultimul domiciliu în comuna Vișoara, județul Năsăud.

34. TALCIU MACEDON, născut la 5.03.1897 în comuna Prundu Bârgăului, județul Năsăud, de profesie agricultor chiabur, originea socială țaran mijlocăș, cu ultimul domiciliu

¹ *Ibidem*, fila 62.

LOCUITORI DIN ACTUALUL JUDEȚ BISTRIȚA-NĂSĂUD ÎNAINȚĂȚI ÎN CENTRUL DE TRIERE
AL UNITĂȚILOR DE MUNCĂ (U. M.) ÎN COMUNA TUDOR VLADIMIRESCU, JUDEȚUL ILFOV

liu în comuna sa natală.

35. HOMEI IOAN, născut la 13.04.1905 în comuna Telciu, județul Năsăud, de profesie cârciușar, originea socială țaran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.

36. PUPĂZĂ PAVEL, născut la 22.03.1896, în comuna Telciu, județul Năsăud, de profesie antreprenor, originea socială țaran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.

37. HOMEI IOAN, născut la 2.09.1907 în comuna Telciu, județul Năsăud, de profesie agricultor chiabur, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.

38. NATU PARAMON, născut la 22.04.1912 în comuna Telciu, județul Năsăud, de profesie chiabur agricultor, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.

39. TODICA P. IOAN, născut la 4.02.1904, de profesie agricultor chiabur, originea socială țaran chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.

40. EREMIA AUREL, născut la 25.11.1903 în comuna Rebrîșoara, județul Năsăud, de profesie avocat, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.

41. BLUM HANANE, născut la 1.05.1914 în comuna Dumbrăvița, județul Someș, de profesie agricultor chiabur, originea socială mic burghez, cu ultimul domiciliu în comuna Cepariu, județul Năsăud.

42. VASILICHI PAVEL, născut la 7.06.1907 în Năsăud, de profesie afacerist antreprenor, originea socială țaran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în Năsăud.

43. GRIGORE GAVRILĂ, născut la 24.01.1923 în comuna Mocod, județul Năsăud, de profesie agricultor chiabur, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.

44. POPESCU TOPOLOVENI NICOLAE, născut la 28.04.1909 în comuna Târgu Tarcinov, județul Muscel, de profesie locotenent-colonel deblocat, originea socială mic burghez, cu ultimul domiciliu în Bistrița-Năsăud.

45. RUȘTI POMPEI, născut la 10.04.1913 în comuna Măgura Ilvei, județul Năsăud, de profesie agricultor chiabur, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală¹.

46. BIDIOGAN ERONIM, născut la 26.05.1901 în comuna Ilva Mare, județul Năsăud, de profesie agricultor chiabur, originea socială țaran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.

47. DUMITRESCU NICOLAE, născut la 5.07.1913 în comuna Fântânele, județul Prahova, de profesie inginer agronom, originea socială țaran sărac, cu ultimul domiciliu în Rodna-Năsăud.

48. TOMI ALEXANDRU, născut la 3.04.1898 în comuna Ilva Mare, județul Năsăud, de profesie agricultor chiabur, originea socială țaran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.

49. GĂLAN DĂNILĂ, născut la 13.01.1917 în comuna Lunca Ilvei, județul Năsăud,

¹ *Ibidem*, fila 63.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

de profesie agricultor chiabur, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.

50. JUCAN AUREL, născut la 10.05.1899 în comuna Ilva Mare, județul Năsăud, de profesie avocat epurat, originea socială țăran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.

51. HALIȚĂ IOAN, născut la 1.10.1895 în comuna Sângeorz-Băi, județul Năsăud, de profesie agricultor chiabur, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.

52. MARCU DUMITRU, născut la 18.03.1893 în Năsăud, de profesie avocat epurat, origine socială țăran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.

53. MIDRICAN DUMITRU, născut la 8.02.1914 în comuna Hepereni, județul Odorhei, de profesie fost plutonier-major de jandarmi epurat, originea socială țăran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în Năsăud.

54. VRABIE CONSTANTIN, născut la 18.10.1905 în comuna Valea Roșu, județul Brăila, de profesie învățător epurat, originea socială țăran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în comuna Rebrîșoara, județul Năsăud.

55. POP PAVEL, născut la 20.02.1900 în comuna Tăure, județul Năsăud, de profesie agricultor chiabur, originea socială țăran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.

56. BODIU PETRE, născut la 10.07.1913 în comuna Rebrîșoara, județul Năsăud, de profesie agricultor chiabur, originea socială țăran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.

57. LUCA IOAN, născut la 3.08.1899 în comuna Sfântu, județul Mureș, de profesie notar public, originea socială țăran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în Năsăud.

58. CIOCÂRLĂ GHEORGHE, născut la 1900 în comuna Rebrîșoara, județul Năsăud, de profesie agricultor chiabur, originea socială țăran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.

59. PETREAN VICTOR, născut la 2.08.1902 în comuna Mintiu, județul Năsăud, de profesie agricultor chiabur, originea socială țăran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală¹.

60. LARI IOACHIM, născut la 24.03.1905 în comuna Salva, județul Năsăud, de profesie agricultor chiabur, originea socială țăran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.

61. MOLDOVAN DUMITRU, născut la 25.07.1950 în comuna Mocod, județul Năsăud, de profesie agricultor chiabur, originea socială țăran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.

62. COSTAȘ SIDOR, născut la 3.08.1900 în comuna Zagra, județul Năsăud, de profesie agricultor chiabur, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.

63. FETINCA TĂNASE, născut la 1896 în comuna Runcul Salvei, județul Năsăud, de profesie agricultor chiabur, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.

¹ *Ibidem*, fila 64.

LOCUITORI DIN ACTUALUL JUDEȚ BISTRIȚA-NĂSĂUD ÎNAINȚAȚI ÎN CENTRUL DE TRIERE
AL UNITĂȚILOR DE MUNCĂ (U. M.) ÎN COMUNA TUDOR VLADIMIRESCU, JUDEȚUL ILFOV

64. NISTOR SIDOR, născut la 18.02.1898 în Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială țaran mijlocaș, cu ultimul domiciliu în Năsăud.

65. CHITUL TRAIAN, născut la 20.03.1906 în Năsăud, de profesiune avocat epurat, originea socială țaran mijlocaș, cu ultimul domiciliu în Năsăud.

66. MANCIU GHEORGHE, născut la 12.05.1911 în comuna Tăure, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială țaran mijlocaș, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.

67. SLĂVOACĂ VALER, născut la 30.03.1897 în comuna Lunca Ilvei, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.

68. REDNIC IOAN, născut la 12.11.1903 în comuna Petrova, județul Maramureș, de profesiune învățător comprimat, originea socială mic burghez, cu ultimul domiciliu în Bistrița.

69. GONDOS ERVIN, născut la 9.01.1915 în comuna Cușma, județul Năsăud, de profesiune fierar, originea socială țaran mijlocaș, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.

70. SUTA EUGEN, născut la 15.04.1913 în Cluj, de profesiune funcționar, originea socială mic burghez, cu ultimul domiciliu în Bistrița.

71. MARCU VASILE, născut la 5.05.1906 în comuna Câmpeni, județul Turda, de profesiune agricultor, originea socială țaran sărac, cu ultimul domiciliu în comuna Chiraleș, județul Năsăud.

72. LOGHIN TRAIAN, născut la 2.05.1895 în comuna Feldru, județul Năsăud, de profesiune magistrat comprimat, originea socială mic burghez, cu ultimul domiciliu în Bistrița.

73. ROSENFELD MIHAI, născut la 24.06.1903 în Bistrița, jud. Năsăud, de profesiune comerciant particular, originea socială mic burghez, cu ultimul domiciliu în Bistrița.

74. BĂLAN TEODOR, născut la 7.03.1914 în comuna Blăjenii de Sus, județul Năsăud, de profesiune funcționar notar comprimat, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală¹.

75. CATANA IOAN, născut la 19.08.1907 în comuna Buduș, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială țaran sărac, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.

76. URSA EFTIMIE, născut la 20.05.1899 în Ardan, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.

77. SZOCS FRANCISC, născut la 15.12.1905 în comuna Țigău, județul Năsăud, de profesiune agricultor chiabur, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală.

78. GRECU ȘTEFAN, născut la 20.12.1903 în Bistrița, de profesiune funcționar, originea socială țaran mijlocaș, cu ultimul domiciliu în Bistrița.

79. DIACUNU NICOLAE, născut la 8.05.1923 în comuna Bolgrad, județul Ismail, de profesiune electrician, originea socială muncitor, cu ultimul domiciliu în Bistrița².

80. ASTALOȘ VALEA LUCIAN, născut în anul 1924 în comuna Sângeorz-Băi, de

¹ *Ibidem*, fila 65.

² *Ibidem*, fila 66.

ALEXANDRU DĂRĂBAN

profesiune profesor comprimat, originea socială țaran mijlocăș, cu ultimul domiciliu în comuna sa natală¹.

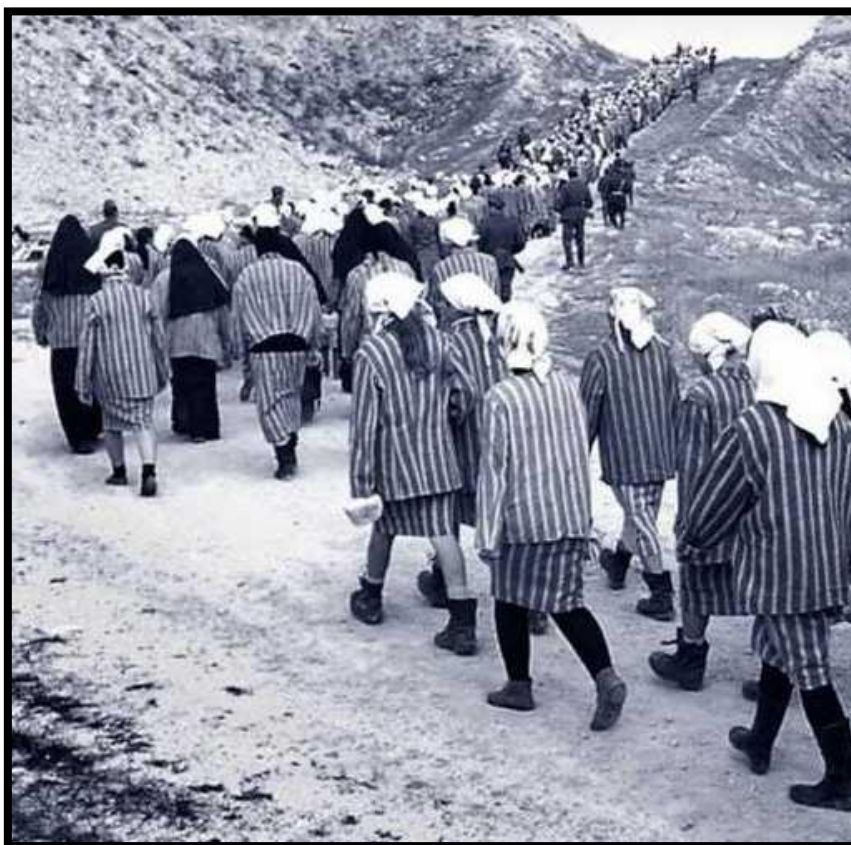
81. TIMOCE NICOLAE, născut la 1.03.1912 în comuna Telciu, județul Năsăud, , de profesiune agricultor chiabur și cârciumar, originea socială chiabur, cu ultimul domiciliu în comuna Romuli, județul Năsăud.

82. MIHĂILĂ NICOLAE, născut la 20.09.1902 în comuna Urdarii de Sus, județul Gorj, dem profesiune fost plutonier major, în prezent deblocat, originea socială mic burghez, cu ultimul domiciliu în comuna Romuli, județul Năsăud.

83. VLĂDESCU NICOLAE, născut la 29.09.1901 în Ploiești, județul Prahova, de profesiune fost chestor de poliție, originea socială mic burghez, cu ultimul domiciliu în Bistrița-Năsăud².

84. SECAN PETRU, născut la 1.01.1915 în Kegyethaza/Ungaria, de profesiune funcționar, originea socială țaran sărac, cu ultimul domiciliu în comuna Rebrișoara, județul Năsăud³.

Susnumiții mai sus menționați au fost înaintați cu lucrurile necesare la Centrul de Triere al U. M. în comuna Tudor Vladimirescu, județul Ilfov.

¹ *Ibidem*, fila 74.

² *Ibidem*, fila 75.

Autoportret

de Lucian Valea

**Eu sunt plămăd'a sute de țărani
Ce mi-au turnat viața lor în sânge,
Veninul ei mă arde și mă strânge
Și mă înalță falnic peste ani.**

**M'am ridicat din ruși și din sudalme
Cu suflet nou de doină și de dor,
Gemând, imbelșugat ca un ogor
Când tine vesnicia toată'n palme.**

**În mine duc nădejdlle și ura
Incrâncenate'n marile furtuni,
Duc chipul negrăitelor minuni
Să le încheș în vorbe noi făptură.**

**Mândria-i neingenunchiată'n mine;
O port în ochi ș'o scapăr în cuvinte,
Cum o purtau și bunii mei 'nainte
Ș'o simt cum se răscoală dârză'n vine.**

**Și de mă caut în vreme, mă aud,
Mă văd în faptă, una cu cuvântul,
Plecat pe plug, arând din greu pământul
Lăsat din moși strămoși la Năsăud.**

**Eu sunt din glasul vremilor desprins,
Năvalnic tunet bubuind spre mâne.
Nu sânt cenușa arsă ce rămâne,
Sunt foc din focul sângelui aprins.**

**Nu-i graiul meu cu care strig și gem,
Nu-i viața mea ce-o risipesc prin ani.
Eu sânt plămăd'a sute de țărani
Îndrăgostit de slovă și blestem.**

Revistă sprijinită și finanțată de:
CONSILIUL LOCAL SÂNGEORZ-BĂI
CENTRUL CULTURAL „JUSTIN SOHORCA” SÂNGEORZ-BĂI

... Ascultându-l de atâtea ori cântând, nu am putut să nu mă gândesc la părinții Mariane și să îmi spun că există totuși o lege a compensației, că Dumnezeu are un plan pentru fiecare dintre noi. Și că dacă bunicii lui Alexandru nu au primit darul de a vorbi, este ca, peste zeci de ani, undeva, lângă Marea Nordului, nepotul lor să cânte întregii lumi. Tăcerea lor este în spatele vocii lui.

MONICA HALASZI

ISSN 2285-8229
ISSN-L 2285-8229